

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Bc. Marie Glozová

Literární aluze v díle Miloše Urbana

Olomouc 2022

vedoucí práce: Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, veškeré informace a zdroje, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 17. 6. 2022

.....

Bc. Marie Glozová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Danielu Jakubíčkoví, Ph.D. za jeho odborné vedení práce, za jeho nápady, připomínky a cenné rady při realizaci této diplomové práce, ale také za jeho ochotu a vlídný přístup. Ráda bych rovněž poděkovala své rodině a příteli za podporu a trpělivost při psaní mé práce.

Obsah

Úvod	5
1 Pojem aluze	7
2 Český postmodernismus	9
3 Miloš Urban a jeho literární tvorba	19
3.1 Inspirace dlouho tradovaným příběhem	21
3.2 Inspirace detektivními thrillery	22
3.3 Romány inspirované historií	24
3.4 Inspirace současnou společností	25
3.5 Další tvorba	27
4 Literární aluze v díle Miloše Urbana	29
4.1 Aluze mimotextové	29
4.2 Aluze vnitrotextové	32
4.3 Aluze mezitextové	33
5 Aluze v románu <i>Boletus arcanus</i>	39
5.1 Kompozice románu	39
5.1.1 Děj	39
5.1.2 Hlavní myšlenka	43
5.1.3 Motiv houby a hříbu	44
5.2 Postavy	45
5.3 Časoprostor	48
5.4 Jazyk a styl	49
5.5 Literární aluze	50
Závěr	54
Seznam použité literatury	57
Internetové zdroje	60
Seznam příloh	63

Úvod

„...příběhy jsou mustry, které nám slouží při zfabulování vlastního života, při jeho uspořádání do příběhových celků.“¹

Příběhy jsou už odnepaměti neodmyslitelnou součástí naší společnosti a v mnoha ohledech ovlivňují naše životy, inspirují nás a zanechávají v nás nějaký odkaz. Jelikož současná literatura nabízí nezměrné množství těchto příběhů různého obsahu, rozsahu i žánru, tak se často stává, že spisovatelé (aniž by si to uvědomovali) přichází s něčím, co už vymyslel, nebo napsal někdo před nimi. Existují ale i spisovatelé, zejména postmodernisté, kteří jsou si této skutečnosti vědomi, a tak učinili rozhodnutí přistupovat k tomuto problému rafinovaněji – začali vkládat různé odkazy, tedy literární aluze, do svých příběhů záměrně. Jedním z těchto spisovatelů je také Miloš Urban.

Miloš Urban (1967) je jedním z nejčtenějších českých autorů současnosti. Já osobně na jeho tvorbě oceňuji především určitou osobitost a maximální promyšlenost. Miloš Urban bývá řazen k představitelům českého postmodernismu, a to rovněž díky četným literárním aluzím, které se v jeho díle ukrývají. I přesto, že se Urban často inspiruje u jiných autorů a jejich děl, tak je jeho tvorba originální a plná zajímavých myšlenek a postřehů, jimiž autor často upozorňuje na nějaký problém současné společnosti. Mám ráda, když věci dávají smysl a v případě románů Miloše Urbana dává smysl každý detail a každá skrytá aluze.

Tématem této diplomové práce jsou tedy „Literární aluze v díle Miloše Urbana“. K nápadu na tohle téma jsem se dostala prostřednictvím Urbanova románu *Boletus arcanus* (2011), na němž mě zaujal především jeho námět, ale také odkaz na Karla Čapka, kterého mám jako spisovatele velmi ráda. Námětem pro Urbanovu knihu *Boletus arcanus* se stala lidská touha po věčném mládí a nesmrtelnosti, která inspirovala již před mnoha lety i Karla Čapka. Na tomto románu se mi také líbí, že se od Urbanovy předchozí tvorby v mnohém liší. Díky těmto okolnostem jsem zvolila román *Boletus arcanus* také k detailnější interpretaci a analýze literárních aluzí, které se v něm vyskytují.

Literární tvorbou Miloše Urbana se zabývá jak odborná literatura, tak i velké množství časopisových, novinových, ale i internetových článků. Vzhledem ke své různorodosti se stala Urbanova literární tvorba také námětem pro několik závěrečných prací, které se však zaměřují

¹ KRATOCHVIL, Jiří. *Vyznání příběhovosti*. Brno: Petrov, 2000, s. 13.

pokaždé na jiný aspekt jeho tvorby. Téma zabývající se literárními aluzemi v díle Miloše Urbana se v některých článcích a závěrečných pracích objevuje jen okrajově.

Cílem mé diplomové práce je analyzovat dílo Miloše Urbana z hlediska literárních aluzí a interpretovat román *Boletus arcanus* s ohledem na literární aluze. Práce se skládá z pěti kapitol. První dvě kapitoly se zaměřují na obecné vymezení pojmu aluze a na český postmodernismus. Další kapitola je věnována Miloši Urbanovi a jeho literární tvorbě. Následující kapitola se zabývá literárními aluzemi v díle Miloše Urbana, na níž navazuje poslední kapitola, která obsahuje interpretaci románu *Boletus arcanus*, a to rovněž z hlediska literárních aluzí.

1 Pojem aluze

Pojem aluze pochází z latinského slova *alludere*, což v překladu znamená hrát si, žertovat. Některé zdroje však uvádí také významy jako klamat nebo šálit.² Aluze se nejčastěji definuje jako „*skrytá narážka, odkaz na jiný text nebo jinou literární, uměleckou, kulturní či politickou souvislost.*“³

Poprvé byl pojem aluze vymezen v Górského studii o literární aluzi z roku 1961, kde Górski rozlišil dva typy aluze – literární a neliterární.⁴ Literární aluze odkazuje na konkrétní literární text, což čtenář odhalí a adekvátně vysvětlí pouze za předpokladu, že daný text zná (v opačném případě přejde čtenář aluzi bez povšimnutí). „*K literárním aluzím patří odkazy na významné historické události, literární díla, náměty, motivy, postavy atd., zpracované ve starších literárních textech.*“⁵ Velmi často bývají zdrojem aluzí biblické a antické náměty. Neliterární aluze naopak navazuje na nějakou mimoliterární skutečnost a k jejímu rozpoznání je důležitá zejména znalost společenského kontextu dané doby.

Pavera a Všeticka dále rozdělují aluzi na přímou a nepřímou. O přímé aluzi mluvíme tehdy, když autor navazuje na jiný text záměrně. Pokud je aluze vytvořena autorem nevědomě, jedná se o aluzi nepřímou, která může někdy hraničit až s plagiátorstvím.⁶

Dle Hoffmannové lze aluzi také rozdělit na mimotextovou, vnitrotextovou a mezitextovou. Mimotextová aluze je „*narážka na určitou osobu, místo, předmět, či událost*“⁷ (např. odkazuje na určité významné osobnosti, historické události apod.). Aluze vnitrotextová „*je založena na skryté návaznosti mezi dvěma či několika částmi v rámci jednoho textu*“⁸, kdežto aluze mezitextová odkazuje na jiný text nebo literární dílo.⁹

Studiem aluze se důkladněji zabýval např. Petr Zapletal, který rozlišil aluzi podle autorského záměru na „hravou aluzi“, která nijak podstatně neovlivňuje a nerozšiřuje

² PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 18.

³ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002, s. 14.

⁴ HOMOLÁČ, Jiří. Aluze v slovesných textech uměleckých (Úvaha pojmoslovná). *Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka*. Praha: Melantrich, 1989, roč. 50, č. 4, s. 288 – 294.

⁵ PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 18.

⁶ Tamtéž, s. 18.

⁷ HOFFMANNOVÁ, Jana. Aluze. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. 2017 [cit. 6. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ALUZE>

⁸ Tamtéž.

⁹ Tamtéž.

význam a smysl textu. V tomto případě se tedy nemusíme ptát, co tím autor zamýšlel a nemusíme hledat skryté významy této aluze. Druhým typem je aluze s kognitivním užitkem, která naopak rozšiřuje význam a následnou interpretaci díla. Čtenáři tak mohou mít potěšení z toho, že aluzi v textu odhalili, což jim umožňuje zcela nový pohled na text a na jeho výslednou interpretaci, popř. dojde k objasnění některých nesrozumitelností v textu.¹⁰

Zapletal také vymezil základní obecné rysy aluze: Aluze není pouze literární jev, ale je využívána i v dalších uměleckých oborech (např. výtvarné umění, film, hudba apod.). Autor by měl aluzi využívat ve svém díle vědomě a s nějakým záměrem. Konkrétně k literární aluzi Zapletal uvádí, že je označována jako prvek intertextuality, jež má implicitní povahu. Od čtenáře se tak požaduje spíše aktivnější přístup k četbě, což by mělo vést k odhalení a pochopení aluzí ukrytých v textu. Čtenář ale nemusí aluzi nutně odhalit, což však může ovlivnit jeho výslednou interpretaci díla a celkový prožitek z četby. Literární aluze může mít různou podobu – např. se může vyskytovat v tématu, námětu, ve verši, nebo může mít podobu přímé citace.¹¹

Literární aluze je tedy kompoziční prostředek spadající do oblasti intertextuality, jehož hlavní funkcí je především rozšíření obsahu a významu daného textu za pomoci odkazu či návaznosti na jiný text, ale také rozšíření jeho estetického účinku. Tento prostředek je typický zejména v postmoderní próze.¹²

Pavera a Všeticka doplňují, že výsledný efekt aluze podmiňuje „...*jednak daná společenská situace, jednak společná literární i mimoliterární tradice autora a čtenáře.*“¹³ Pokud tedy čtenář nemá potřebné literární znalosti, může pro něj být text, obsahující aluze, těžko pochopitelný a může tak dojít k jeho nepřesné interpretaci.

¹⁰ ZAPLETAL, Petr. Co je aluze. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada literárněvědná bohemistická* (V), č. 7. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 57.

¹¹ Tamtéž, s. 52.

¹² LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002, s. 14.

¹³ PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 18.

2 Český postmodernismus

„... v literatuře neexistuje pohyb vpřed, ale jen pohyb jinam.“¹⁴

Pojem „postmodernismus“ pochází z latinského slova „post“, což můžeme přeložit jako „po něčem, v tomto případě tedy „po modernismu“. V literatuře se postmodernismus začal nejvíce rozvíjet v 70. letech 20. století jako kritická reakce na nedávné historické události, ale také na ideály moderní doby – jako je např. rozvoj průmyslové společnosti; rozvoj vědy a techniky a jejich dopad na člověka a na společnost; sociální uspořádání společnosti apod.¹⁵ Oproti modernismu, kde převládají pocity nadšení, radosti a víry v perspektivu člověka a společnosti, v postmoderních dílech se naopak objevují pocity zklamání – „z moderní civilizace, z jejích sociálních konceptů omezujících individuum – a životní skepse, neboť postmoderní člověk už nežije v původním, ale v interpretovaném světě, v jeho civilizovaném a medializovaném obraze, a z civilizace nelze vystoupit.“¹⁶ Lederbuchová dále uvádí, že „projevem postmodernistického postoje je i ekologické myšlení.“¹⁷

Autoři ve svých postmoderních dílech často vyobrazují absurditu světa např. prostřednictvím ironie, grotesky a paradoxu. Pro postmodernismus je typické vnímání uměleckého díla ve dvou úrovních. První úroveň – tzv. „vyšší“ zachycuje jazykové hry, experimenty, mystifikace, aluze, či metatextovosti a úroveň druhá – tzv. „nižší“ naopak zachycuje např. humor, fabulační efekty, dějový spád apod. Velmi často dochází také k prolínání různých žánrů a funkčních stylů. V postmoderních dílech se do popředí dostává vztah *text – čtenář*, avšak dílo nemá za úkol čtenáři nějakou skutečnost vnucovat, ale snaží se být takovým „zrcadlem“ (např. prostřednictvím dialogu, hry, tajemství apod.), díky kterému je čtenář schopný reflektovat skutečnost sám.¹⁸ Podle Zimy mají postmoderní autoři společné to, že se neangažují do mimouměleckých oblastí, umění berou jako hru (v literatuře především jako *radost z textu*).¹⁹

Lederbuchová shrnuje, že pro postmoderní díla je tedy typická jazyková hra, literární aluze, citace, parafráze, či parodie. Velmi častá je tedy inspirace již existujícími texty,

¹⁴ EXNER, Milan. Kritika v době postkritické. *Tvar*, roč. 4, č. 24, 1993, s. 6.

¹⁵ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002, s. 246 – 248.

¹⁶ Tamtéž, s. 247.

¹⁷ Tamtéž, s. 247.

¹⁸ HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 18 – 19.

¹⁹ HAMAN, Aleš. *Literatura v průsečíku pohledů: teorie, historie, kritika*. Praha: Nakladatelství ARSCI, 2003, s. 149.

nebo už dříve zpracovanými tématy, či motivy. Autoři postmoderních děl tak nabízí čtenáři možnost pohlížet na dílo z hlediska různých významových vrstev.²⁰ Fialová doplňuje, že autoři postmoderních děl přisuzují důležitost postavě vypravěče a samotnému vyprávění. Také píše, že postmoderní autoři využívají fantaskní a někdy až bizarní motivy a postavy, jež jsou výplodem jejich bujné fantazie. Podobně jako ostatní autoři zabývající se touto problematikou Fialová zdůrazňuje, že jedním ze základních rysů postmoderní literatury je významová vícevrstevnatost. Jedna rovina zachycuje samotný příběh, často inspirovaný „pokleslými“ žánry (např. erotický román, detektivka, horor, thriller apod.), druhá rovina pak nabízí různé aluze, nečekané dějové zvraty vedoucí ke znejistění čtenářů, a především různé možnosti interpretace díla.²¹

Petr Zima rozlišil čtyři typy postmoderních románů: prvním z nich je román založený na radikálním řečovém experimentu s hravým a zároveň kritickým záměrem; druhý typ postmoderního románu má rysy neorealismu, neoromantismu, nebo neomodernismu, využívá tradiční vyprávěcí postupy a bývá zpravidla velmi čtivý. Třetím typem je román ideologicko-utopický vyzdvihující myšlenky a názory nových hnutí (např. ekologických, feministických apod.). A posledním typem je román destruktivní revolty.²²

Z českých autorů můžeme k prvnímu typu zařadit např. romány Jana Křesadla, ale také tzv. skládačkové texty Petra Rákose nebo Zuzany Brabcové. V souvislosti s prvním typem postmoderního románu bychom mohli zmínit i jména jako Petr Hrbáč, Vít Kremlička, Jan Antonín Pitínský, či Petr Stančík. Druhý typ románu je typický např. pro tvorbu Jana Jandourka, Michala Viewegha, nebo pro parodickou tvorbu Bohuslava Vaňka-Úvalského. Do tvorby v duchu ideologicko-utopických románů spadají např. feministické prózy Alexandry Berkové, či Terezy Boučkové, ale patří sem např. i ekologické romány Miloše Urbana. Poslední typ postmoderního románu využívá zejména mladší generace spisovatelů (např. Václav Kahuda, Jáchym Topol), kteří jsou výrazně ovlivněni undergroundem. Zima také zmiňuje, že někteří autoři by se mohli řadit k více typům najednou, a proto upozorňuje na to, že tohle členění je pouze schematické.²³

²⁰ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002, s. 246 – 248.

²¹ FIALOVÁ, Alena, Petr HRUŠKA a Lenka JUNGMANNOVÁ, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 344.

²² HAMAN, Aleš. *Literatura v průsečíku pohledů: teorie, historie, kritika*. Praha: Nakladatelství ARSCI, 2003, s. 148 – 149.

²³ Tamtéž, s. 149.

Zároveň v české postmoderní literatuře vznikly dvě dominantní linie: linie autobiografická a linie fantaskní. V linii autobiografické je spisovatel vypravěčem a zároveň hlavním hrdinou vlastního příběhu založeného na skutečnosti, v linii fantaskní autor zapojuje představivost a vytváří fikce, které jsou v reálném světě většinou málo pravděpodobné. Nezávisle na těchto dvou postmoderních liniích vznikají také fiktivní díla, ve kterých působí fikce velmi reálně a čtenář může zapochybovat, zda se vůbec jedná o fikci, či nikoliv. Tato díla se řadí k tzv. midkultuře a spadají sem jak spisovatelé starší (např. Kantůrková, Klíma, Stránský, Kohout), tak spisovatelé mladší (např. Pekárková, Šabach, F. Topol, Třešňák). Autoři tzv. midkultury se dále odlišují podle toho, zda vycházejí z osobních zkušeností (např. Kantůrková), nebo ze sociálně nonkonformních pozic (např. Pekárková, Třešňák), či z apriorních ideových konceptů (např. Klíma, Stránský, Kohout).²⁴ Zizler tzv. midkulturu definuje jako spojovník mezi čistým uměním a konzumní zábavou. Podle něj je to „*tvorba vysokou kulturu pouze dovedně simulující a promyšleně kalkulující s obchodním úspěchem.*“²⁵ Zizler také doplňuje, že se postmoderna těžko vymezuje a mohla by se k ní pojit celá řada jmen, jejichž texty vynikají určitou čtenářskou náročností.²⁶

V českém prostředí se pojem postmodernismus začíná rozšiřovat a oficiálně používat až po listopadu 1989. Velké zásluhy na tom měli mj. dva exiloví autoři – Milan Kundera a Jan Křesadlo.

Milan Kundera, jeden z nejvýznamnějších českých (ale také francouzských) autorů, již od šedesátých let ve svých dílech postupně a úmyslně směřoval k postmodernistické poetice a zobrazování světa. Např. ve svém díle *Nesmrtelnost* (1990) propojuje své ideje a motivy z předchozích děl s novými problémy a tématy. Hlavním tématem je zde myšlenka, jak naše image a způsob, jakým komunikujeme a jednáme s lidmi, ovlivňuje naše okolí a jak se díky tomu můžeme stát pro někoho „nesmrtelnými“. Autor se v něm ztotožňuje s postmoderní skepsí vůči ideologickým systémům a podobně jako postmodernisté vnímá a zachycuje skutečnost jako místo, kde se něco děje. Kundera tak otevřeností svých textů klade důraz na aktivitu čtenáře.²⁷

²⁴ HAMAN, Aleš. *Literatura v průsečíku pohledů: teorie, historie, kritika*. Praha: Nakladatelství ARSCI, 2003, s. 153.

²⁵ HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 19.

²⁶ Tamtéž, s. 19 - 20.

²⁷ Tamtéž, s. 287.

Druhým zmiňovaným autorem je Jan Křesadlo, který se naopak stal „postmodernistou proti své vůli“.²⁸ Spisovatel se na rozdíl od Milana Kundery nesnažil psát v duchu postmodernismu, ale psal přirozeně, jak to cítil a až později zjistil, že jeho texty mají hodně společného právě s postmodernistickou poetikou. Svůj román *Mrchopěvci* (1984) vydal v době, kdy už se Kundera mohl radovat z mezinárodního úspěchu. O deset let později vyšel jeho románový triptych *Obětina* (1994), kde v jedné části kritizuje některé spisovatele, kteří si podle něj nezaslouží takové opěvování a slávu. V této souvislosti se Jan Křesadlo nejostřeji vyjádřil právě k Milanu Kunderovi.²⁹

Haman píše, že další generace postmoderních autorů (narozených ve 40. – 50. letech 20. století) sdílí pocit „odcizeného příběhu“, a proto v této souvislosti použil spojení „generace ukradeného příběhu“. Jelikož se jedná o spisovatele tvořící v období normalizace, tak Hamanovo pojmenování značí především to, že autoři kvůli tehdejším společenským podmínkám nemohli svobodně žít, ani psát tak, jak by chtěli. Jejich příběhy byly naopak upravovány, aby odpovídaly určitým pravidlům a docházelo tak k pocitům zmanipulování a odcizení jejich vlastního životního i tvůrčího příběhu. „Pro generaci narozenou ve čtyřicátých letech ztratily dějiny na zajímavosti. Problémem se pro ně stal příběh vlastního života.“³⁰

Jako prvního představitele „generace ukradeného příběhu“ uvádí Machala Jiřího Kratochvila, který se dlouhodobě věnoval problematice příběhu a tím, jak je příběh čtenářům zprostředkovaný. Prosazoval myšlenku, že životní příběh každého člověka je nezaměnitelný a utváří jeho identitu. Podle něj ale není v románu nejdůležitější najít jen příběh, ale dokázat přejít od existenciální úzkosti pramenící z chaosu ke snaze interpretovat a najít řád, tedy příběh. Tyto úvahy popsal Kratochvil v esejistickém díle *Příběhy příběhů* (1995) a *Vyznání příběhovosti* (2000)³¹, ale také v knize *Medvědí román*, kterou v roce 1983 dokončil a následně nabídl k samizdatovému vydání. Jeho nabídka byla zamítnuta, a tak bylo dílo přepracováno a samizdatově vydáno až koncem osmdesátých let. Autor proto některé úvahy, popř. jiné části románu, v pozměněné podobě, začlenil i do svých dalších děl, jako např. *Uprostřed noci zpěv* (1992), *Orfeus z Kénigu* (1994), *Má láska*, *Postmoderno* (1994), *Avion* (1995) a další.

²⁸ HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 287.

²⁹ Tamtéž, s. 287 – 288.

³⁰ HAMAN, Aleš. Fikce a imaginace v prózách devadesátých let. *Tvar*, roč. 12, č. 17, 2001, s. 6 – 7.

³¹ MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 126.

Tato díla už měla pozitivní ohlas a Kratochvil tak začal být vnímán jako jedna z nejzajímavějších osobností české polistopadové literatury. To následně dopomohlo k vydání knihy *Urmedvěd* (1999), což je v podstatě původní, nezměněná verze *Medvědího románu*. V roce 1996 byla sepsána stať *Šťastný Sisyfos*, která se stala manifestem české postmoderny. Jiří Kratochvil v této stati prohlásil, jako jeden z mála českých spisovatelů, že považuje postmodernismus za svůj literární tvůrčí program.³² Tvorba Jiřího Kratochvila, jež vycházela po roce 2000 zachycuje magický prostor, např. města Brna, v knize povídek *Brno nostalgické i ironické* (2001), *Brněnské povídky* (2007), ale rovněž můžeme v jeho díle spatřit prvky nadpřirozena a tajemna kontrastující s realistickými popisy a vyobrazením doby komunistického režimu a s tím spojených traumat. Kratochvil chtěl především poukázat na problematiku manipulace, násilí, rozhodování vyšších vrstev o osudu obyčejných lidí a jejich bezmoc cokoliv změnit. Tato témata se promítla např. v románu *Lehni, bestie!* (2002) a v románu *Slib* (2009). V prózách *Lady Carneval* (2004) a *Femme fatale* (2009) zasadil ženské hrdinky již do období pozdější normalizace směřující k polistopadovým změnám. V knize *Herec* (2006) zase píše o významných a osudových událostech dvacátého století.³³ Jeho nejnovější román *Liška v dámu* (2018) byl v roce 2020 oceněn cenou Magnesia Litera. Kratochvil se v tomto díle inspiroval nejen liškou a s ní spojenou symbolikou, ale také románem *Dáma v lišku* (1922) od Davida Garnetta a románem *Sylva* (1961) od Vercorse a pokusil se tyto dva příběhy spojit dohromady.³⁴

Další představitelkou této generace je spisovatelka a vědkyně Daniela Hodrová, která napsala např. románovou trilogii *Trýznivé město* (1999), laděnou v duchu magického realismu. Trilogie se skládá z románů *Podobojí* (1991), *Kukly: Živé obrazy* (1991) a *Théta* (1992), které zprvu vycházely jednotlivě a až v roce 1999 byly vydány jako výše zmíněná trilogie. S Hodrovou je úzce spjatý především pojem iniciační román, nebo spíše „román zasvěcení“, který autorka ve svém podání vyobrazuje, prostřednictvím nejrůznější symboliky, jako ezoterickou cestu za poznáním. Pokud však čtenář nedokáže odhalit a pochopit zmíněnou symboliku, nemůže dojít k tzv. zasvěcení. Problematice „románu zasvěcení“ se věnuje i ve svých dalších dílech, jako je např. román *Perunův den* (1994). Spisovatelka často využívá obrazy a výklady tarotových karet – např. v trilogii *Trýznivé město* jsou tarotové karty

³² HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 288 - 289.

³³ FIALOVÁ, Alena, Petr HRUŠKA a Lenka JUNGMANNOVÁ, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 344 – 345.

³⁴ Databáze knih. *Liška v dámu*. [online]. [cit. 5. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/liška-v-damu-402339>

vyobrazeny na pražském orloji (místo Mánesových obrazů).³⁵ Na pomyslnou symboliku „nesmrtelnosti“ ve smyslu vzpomínání na své mrtvé přátele a jejich „vyvolávání“ naráží autorka v románu *Vyvolávání* (2010), ve kterém se mj. objevují postavy, jež známe z autorčiných předchozích děl.³⁶ Obdobně zpracované téma se vyskytuje také v knize *Točité věty* (2015), která je žánrově těžko uchopitelná, avšak získala ocenění Magnesia Litera (2016). Autorka do knihy začlenila celou řadu aluzí, vzpomínek, symbolů atd.³⁷

Znalosti literární vědy využilo ve svém díle hned několik autorů. Jedním z nich je i literární vědec, kritik a spisovatel Vladimír Macura. Napsal např. historickou tetralogii *Ten, který bude*, nebo román *Občan Monte Christo* (1993) odehrávající se v současnosti. Román *Občan Monte Christo* vychází do určité míry z autorovy vlastní zkušenosti a pojednává o nezdařilé pomstě, která hříčkou osudu přivede podvedeného muže k tomu, že musí přihlížet, jak jeho promyšlená odplata přispívá k rozvoji a posunu v profesní kariéře jeho protivníka. V románu se hojně vyskytují různé literární pojmy, symboly, aluze, skryté citáty, ale také v něm autor nešetřil ironií a sebeironií. V době normalizace nemohl být tento román vydán (podobně jako např. díla Daniely Hodrové).³⁸

Tyto literárněvědné znalosti uplatnila ve své tvorbě také spisovatelka a literární badatelka Sylvie Richterová, která od roku 1971 působí převážně v Itálii. V románu *Druhé loučení* (1994) zrcadlí své osobní zkušenosti za pomoci biblických, mytologických a pohádkových motivů. Aby však odhalení autorčiných osobních zkušeností nebylo tak jednoznačné, zmnožuje počet vypravěčů a tím pádem i údajných autorů textu, jejichž příběhy se však nejrozličnějšími způsoby prolínají. Do tohoto díla autorka včlenila také odkaz a reakci na Kunderovy spekulace nad nesmrtelností.³⁹ Téměř po dvaceti letech vydala Richterová svůj zatím poslední román *Každá věc at' dospěje na své místo* (2014), v němž hlavní hrdina retrospektivně vzpomíná nejen na svůj životní příběh, ale i na historické

³⁵ HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 289.

³⁶ MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 128.

³⁷ MAREŠOVÁ, Milena M. „Vždyť to všechno jsem musela prožít.“ Točité věty jsou vyvoláváním, zpovědi i dokumentem. In: *Český rozhlas Vltava* [online]. 9. 7. 2015 [cit. 5. 5. 2022]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/vzdyt-vsechno-jsem-musela-prozit-tocite-vety-jsou-vyvolavanim-zpovedi-i-5073477>

³⁸ HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 290.

³⁹ Tamtéž, s. 290.

události, které se v té době udály. I přesto, že se nejedná o autobiografii, objevují se zde taktéž jisté paralely s autorčiným životem.⁴⁰

Již několikrát zmiňované téma nesmrtelnosti mělo v české literatuře z konce dvacátého století své právoplatné místo. Tomuto tématu se ve své tvorbě věnoval také spisovatel Petr Koudelka, např. v díle *Peříčka, peříčka* (1992). Podobně jako Macura či Richterová čerpal náměty z doby předlistopadové, kterou zachytil originální způsobem. Hlavní hrdina se na základě experimentu tajné policie dostává do této doby prostřednictvím jakési simulace a má za úkol poskytnout policii určité potřebné informace. Koudelka se prostřednictvím tohoto díla snaží především čtenáři ukázat rozmanitost rolí, které musí člověk v životě a ve společnosti zastávat.⁴¹

V souvislosti s tématem lidské individuality můžeme rovněž zmínit autora Ivana Matouška a jeho rozsáhlý román *Ego* (1997), který vznikl už před listopadem 1989 a původně byl vydán samizdatově. Příběh odehrávající se v období normalizace vyobrazuje všestranně nadaného jedince, který se zamýšlí nad smyslem lidské existence a snaží se najít ve svém životě nějaký řád. Naopak v románu *Spas* (2001) je popsán jakýsi experiment, během něhož je hlavní hrdina vyslán do chiliastické společnosti, v níž můžeme najít jisté paralely s naší společností. Hlavnímu hrdinovi dělá největší problém pochopit zdejší fungování mezilidských vztahů. Dílo inspirované alchymíí a ezoterikou nazval autor *Adepti* (2009).⁴² V roce 2010 získal Matoušek cenu Magnesia Litera za román *Oslava* (2009), v němž zachycuje poslední dny umírajícího muže z několika různých perspektiv.⁴³

Mezi hlavní představitele českého postmodernismu této doby patří také spisovatel Michal Ajvaz, jehož knihy mají tajemný nádech, což podtrhuje využitím nejrůznější symboliky, symbolických předmětů, tajemného písma a knih, díky kterým se postavy ocitnou např. v jiném světě či příběhu. Ve svém literárním díle čerpal hodně inspiraci z různých filozofických proudů (hl. z postmoderny a fenomenologie) a objevují se v něm výrazné rysy surreální imaginace, magického realismu a pro nás stěžejního literárního postmodernismu. V této souvislosti

⁴⁰ BÍLEK, Petr A. Každá věc ať dospěje na své místo: Sylvie Richterová vydává po dvaceti letech novou prózu. In: *Respekt* [online]. 31. 8. 2014 [cit. 5. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2014/36/vytecne-pameti-a-rozpolceny-vypravec>

⁴¹ HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 290 – 291.

⁴² FIALOVÁ, Alena, Petr HRUŠKA a Lenka JUNGMANNOVÁ, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 345.

⁴³ MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 125.

můžeme zmínit dílo *Vražda v hotelu Intercontinental* (1989), kde autor mystifikoval už samotným názvem díla. Nejedná se totiž o detektivku, jak by mohl čtenář očekávat, ale o sbírku poezie hraničící s prózou. Následně vyšla Ajvazovi kniha *Návrat starého varana* (1991) obsahující povídky kratšího rozsahu. V těchto povídkách se poprvé objevuje Ajvazovo typické téma, a to vyobrazení města jako magického prostoru. Hlavním hrdinou je bezejmenný „pražský chodec“ protloukající se městem, který vypráví příběh založený převážně na fantazii, avšak inspirovaný tím, co vyzoruje v oknech některých lidí a cizími příběhy, jež si během svého putování vyslechne. Magickou atmosféru města zachycuje také ve svém dalším románu *Druhé město* (1993), kde uvažuje nad existencí druhého paralelního světa, který však lidé nejsou schopni vnímat a zachytit, protože se dostatečně nerozhlíží kolem sebe.⁴⁴ V roce 1997 vydal novelistický diptych *Tyrkysový orel* skládající se z novel *Bílí mravenci* a *Zenónovy paradoxy*. Autor v něm využil princip tzv. zmnožení autorů/vypravěčů, se kterým už jsme se setkali např. v díle Sylvie Richterové.⁴⁵ Napsal ještě několik dalších románů – např. *Zlatý věk* (2001), *Prázdné ulice* (2004), *Cesta na jih* (2008) a za knihu *Lucemburská zahrada* (2011) získal cenu Magnesia Litera.⁴⁶

Odborné znalosti ze svého povolání využili ve své literární tvorbě filozof Petr Kořátko a psychiatr Petr Rákos. V jejich knihách se objevují znaky synkretismu (častý rys polistopadové prózy) – např. v podobě mísení žánrů, prolínání hry a vážnosti, fantazie a reality, minulosti a současnosti apod.⁴⁷

Petr Rákos pojmenoval své první prozaické dílo *Korvína čili Kniha o havranech* (1993), jež bylo koncipováno jako postmoderní bajka s prvky románu a parodie. Po autorově smrti vyšla kniha *Askiburgion čili Kniha lidiček* (1995) s připojenou novelou *Fúrie čili Kniha stihání*. Autor se v tomto díle snaží čtenáři přiblížit vznik depresí a psychických defektů a jejich dopad na člověka. Souznění s postmodernismem Rákos prokázal např. vložení předpokládaných čtenářských, kritických a redaktorských reakcí na výsledné dílo.

Druhým zmíněným autorem je Petr Kořátko, který nazval svůj soubor próz (zahrnující i několik básní) *Úvod do zoologie* (1999), v němž se zabývá myšlenkou,

⁴⁴ MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 131.

⁴⁵ HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 291.

⁴⁶ MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 131 – 132.

⁴⁷ HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 292.

jak se během normálních dní mohou zrodit u člověka různá traumata. Za jedno z hlavních témat můžeme rovněž označit metamorfózy člověka ve zvíře a naopak (výrazná inspirace Ovidiem).⁴⁸

Postupy založené na alegorii se objevují také v díle Alexandry Berkové – *Magorie* (1991), *Utrpení oddaného Všiváka* (1993); Bohumila Nusky – *Padraikův zánik* (1997); Petra Šabacha – *Zvláštní problém Františka S.* (1996); Petra Ulrycha – *Vesmírný pes* (1992) a dalších.

Následující generaci autorů nazval Machala jako „polistopadovou generaci postmodernistů“, do níž můžeme zařadit autory narozené v šedesátých letech, jejichž tvorba, vydávaná od počátku devadesátých let, se nese v duchu postmodernismu. Tito generačně mladší autoři zpracovávají některá témata, se kterými jsme se setkali už v souvislosti s předchozí generací autorů. Jedná se např. o téma nesmrtnosti, které inspirovalo také novináře Martina Komárka k napsání knih *Dřevěná panenka* (1990), *Mefitis* (1996) a *Králíček vám dodá lesku* (1998), jež na sebe volně navazují. Komárek se však nezaobíral tím, jaký odkaz tady po smrti můžeme zanechat, ale zamýšlel se nad tím, zda je vůbec možné, aby se člověk postavil smrti a vedl s ní souboj.⁴⁹

S touto generací postmodernistů je spjaté také jméno již zmiňovaného spisovatele Petra Ulrycha, který ve svém díle *Vesmírný pes* (1992) řešil problematiku propojení politiky s masmédií.⁵⁰ O několik let později vydal soubor povídek *Přeludy* (1998), jehož poslední část se stala základem autorova jediného románu *Srdce marionet* (2000), v němž se autor zabývá především otázkou osudu člověka a do jaké míry se dá tento osud změnit.⁵¹

Další spisovatel, kterého nesmíme opomenout, je Jáchym Topol. Autor sám sebe původně označil pouze za básníka a textaře k písním, a proto bylo vydání jeho prvního románu velká literární událost. Jednalo se o román *Sestra* (1994), v němž zachytil chaos ve společnosti v době předlistopadové i polistopadové, ale také lidskou nedůvěru ve falešné ideály a usilovné hledání a zastávání životních hodnot. O rok později vyšla Topolovi novela *Anděl* (1995) o alegorickém střetu dobra a zla. V díle se odráží také autorova kritika vůči falešným pocitům blaha, kterých můžeme dosáhnout např. prostřednictvím drog,

⁴⁸ HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 292.

⁴⁹ Tamtéž, s. 292 – 293.

⁵⁰ Tamtéž, s. 293.

⁵¹ MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 151.

nebo náboženského fanatismu.⁵² Z prostředí venkova je román *Noční práce* (2001) odehrávající se kolem roku 1968. Události spojené s tímto rokem, především tedy sovětskou okupaci, vyobrazil také v díle *Kloktat dehet* (2005). Tématem násilí, hrůz a zločinů během totalitního režimu se zabýval v knize *Chladnou zemí* (2009).⁵³ Poslední román Jáchyma Topola *Citlivý člověk* (2017) pojednává o putování jedné kočovné rodiny hledající domov. Autor se v něm opírá o témata, jako je láska, víra, rodičovství, smysl života atd., která lidstvo řeší už po několik staletí, ale neopomíjí také politická témata současnosti.⁵⁴ Kniha je napsána velmi originálním jazykem a je plná odkazů, asociací a dějových zvrátů.

Odlišně zpracované téma proměn a událostí dvacátého století přináší Patrik Ouředník ve svém esejistickém a mnohovrstevnatém díle *Europeana* (2001). V tomto díle se zamýšlí hlavně nad tím, jak některé události a s tím spojené náhody a zvraty ovlivnily životy několika generací. Události dvacátého století inspirovaly také Stanislava Komárka k napsání díla *Černý domeček* (2004). Autobiografické zkušenosti emigranta Komárek začlenil do románu *Opšlstisova nadace* (2002).⁵⁵

Znaky postmodernismu se objevují i v díle básničky Svatavy Antošové, která však napsala i několik prozaických textů. Jedním z nich je román *Dáma a švihadlo* (2004), nebo román *Nordickou blondýnu jsem nikdy nelízala* (2005), v nichž zachycuje téma lesbické orientace, kterou se sama autorka netají.⁵⁶

Myšlenky podporující postmodernismus se objevují i v některých časopisech – např. v časopise *Tvar*. Naopak kriticky se k postmodernismu stavěli *Kritické Přílohy* a katoličtí literáti, jejichž tvorba byla ale v závěru postmodernismem mírně ovlivněná.⁵⁷

⁵² HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 293.

⁵³ FIALOVÁ, Alena, Petr HRUŠKA a Lenka JUNGMANNOVÁ, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 346.

⁵⁴ Databáze knih. *Citlivý člověk*. [online]. [cit. 9. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/citlivy-clovek-339496>

⁵⁵ FIALOVÁ, Alena, Petr HRUŠKA a Lenka JUNGMANNOVÁ, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 346.

⁵⁶ Tamtéž, s. 347.

⁵⁷ HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 20.

3 Miloš Urban a jeho literární tvorba

„V kontextu současné české literatury je černo-červený hlas Miloše Urbana jedním z neoriginálnějších a nejlépe rozpoznatelných.“⁵⁸

Miloš Urban (rozený Miloš Svačina)⁵⁹ je současný český spisovatel, redaktor a překladatel žijící v Praze. Narodil se v Sokolově roku 1967 jako jedno z dvojčat. Dětství částečně prožil na československé ambasádě v Londýně, kde jeho rodiče pracovali. Sám autor uvádí, že tato zahraniční zkušenost se stala jedním z rozhodujících faktorů při výběru jeho budoucího studia. Po absolvování gymnázia v Karlových Varech se totiž přihlásil na Karlovu univerzitu na anglistiku a nordistiku, jež úspěšně dostudoval. Vzápětí se přihlásil na doktorandské studium, které však už nedokončil. V rámci studia se dostal také na stáž na Oxfordskou univerzitu.⁶⁰

Několik let pracoval jako redaktor v nakladatelství Mladá fronta a rovněž překládal zahraniční knihy, zejména z angličtiny. V současné době působí jako redaktor v nakladatelství Argo, pod jehož záštitou vydal všechny své knihy. Jako redaktor se nejvíce zabývá anglicky psanými texty – mj. v edici AAA (Edice angloamerických autorů).⁶¹

Miloš Urban získal několik ocenění, a to jak za svou překladatelskou, tak i za svou tvůrčí činnost. Za překladatelskou činnost získal v roce 1996 cenu Mladé fronty za překlad románu *Flaubertův papoušek* (1984) od Juliana Barnese.⁶² O dva roky později mu byla udělena cena Josefa Jungmanna za překlad knihy *Navracená minulost* (1990) od Rose Tremaineové, na němž spolupracoval se svou první ženou Lenkou Urbanovou. Největší úspěch mu však přinesl jeho vlastní román *Hastrman* (2001), za který v roce 2002 obdržel cenu Magnesia Litera.

Miloš Urban patří v současnosti k nejčtenějším českým autorům. Jedinečnost a originalitu jeho tvorby podtrhují trefné ilustrace a obálky knih, jejichž autorem

⁵⁸ KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech: obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015, s. 174.

⁵⁹ MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 155.

⁶⁰ BROŽOVÁ, Karolína. *Historická beletrie a postmoderna. Obraz starších českých dějin v dílech Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 27.

⁶¹ Tamtéž, s. 27.

⁶² České literární centrum. *Miloš Urban*. [online]. [cit. 11. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/autor/milos-urban-cz/>

je Pavel Růt – český výtvarník, grafik a ilustrátor, se kterým Miloš Urban dlouhodobě spolupracuje (ukázky jeho tvorby viz přílohy).⁶³

Literární tvorba Miloše Urbana má tajemný nádech a je charakteristická zejména svými postmoderními prvky. Jeho díla odkazují na různé historické události a na příběhy z dávné minulosti, jež jsou povětšinou zasazeny do moderního světa, včetně jeho politického a společenského uspořádání. Hlavní postavy Urbanových románů jsou zpravidla lidé žijící v současnosti, avšak svým chováním a smýšlením spadající spíše do minulosti. Díky tomu mají tyto hrdinové pocit, že do tohoto světa nepatří a stává se, že bývají společností nepochopeni. Autor ve svém díle také často poukazuje na aktuální problémy společnosti (např. nedostatečná ochrana památek, neetické jednání vládních příslušníků, tzv. environmentální terorismus, majetkové rozepře o Chrám svatého Víta apod.).⁶⁴

I přesto, že literární teoretici tedy označují Miloše Urbana jako autora postmodernismu, on sám se s tímto označením však úplně neztotožňuje. Polemizuje totiž nad tím, zda se dá postmoderní dílo tak snadno zařadit jen podle několika příslušných znaků. Podle něj je třeba pohlížet na dílo jako na celek (z hlediska formy, obsahu, stylu psaní, ale i z hlediska ilustrací a obálky). Nevylučuje tedy, že se jeho dílo nese v duchu postmodernismu, avšak zmiňuje, že psát postmoderní díla není jeho prvotním záměrem. Jeho hlavním úmyslem je psát knihy tak, aby s nimi byl hlavně on sám spokojen a kdyby byl v roli čtenáře, aby si je chtěl s radostí přečíst. Miloš Urban však souhlasí s tím, že postmoderní literatura je unikátní v tom, že může uspokojit jak čtenáře, který není tolik čtenářsky a vědecky vzdělaný a zdatný (v díle sleduje jen příběh, zápletku), tak čtenáře, který v knize může objevit více než jen příběh – hledá různé souvislosti, odkazy, možnosti čtení apod.⁶⁵

Vzhledem k různorodosti Urbanovy tvorby jsme jeho literární dílo rozdělili do několika kategorií podle převládajícího zdroje inspirace – ať už tematického, nebo žánrového.

⁶³ KRUPIČKOVÁ, Lenka. *Vývoj kritické recepce próz Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017, s. 10.

⁶⁴ MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 155 – 156.

⁶⁵ BROŽOVÁ, Karolína. *Historická beletrie a postmoderna. Obraz starších českých dějin v dílech Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 27 – 28.

3.1 Inspirace dlouho tradovaným příběhem

Do této kategorie bychom mohli zařadit Urbanovu první knihu, *Poslední tečka za Rukopisy*, v níž se autor inspiroval známým sporem kolem Královédvorského a Zelenohorského rukopisu. Tento román vydal Miloš Urban v roce 1998 pod pseudonymem Josef Urban, což vyvolalo řadu spekulací. V té době totiž nebyl spisovatel ještě tolik známý, a tak se uvažovalo nad tím, kdo by vlastně mohl být autorem této knihy. Někteří se dokonce domnívali, že knihu napsal literární vědec, kritik a spisovatel Vladimír Macura. Pseudonym Josef Urban však autor nevybral náhodně. Podle slov samotného autora byl tento tah „*součástí intelektuálního plánu na knížku*“⁶⁶ – nejenom, že Josef Urban je jméno vypravěče a hlavní postavy příběhu, ale také má souvislost s jistým panem Ing. Jiřím Urbanem, který se zabývá výzkumem Královédvorského a Zelenohorského rukopisu a je rovněž členem České společnosti rukopisné. Před několika lety chtěl Ing. Jiří Urban dostat Rukopisnou problematiku opět do širšího povědomí, a tak založil Klub přátel Rukopisů, kteří v roce 1993 obnovili Českou společnost rukopisnou, jejímž předsedou se stal právě Ing. Jiří Urban. Ten se mj. zasloužil také o založení nakladatelství Neklan (1991), pod jehož záštitou měly být vydávány především publikace věnující se této Rukopisné problematice.⁶⁷

Poslední tečka za rukopisy s podtitulem *Nová literatura faktu* je fiktivní román hraničící s literaturou faktu, jak napovídá samotný podtitul knihy. Odpověď na otázku ohledně pravosti Rukopisů zůstává sice nezodpovězena, avšak dílo nabízí zcela nový pohled na tento dlouholetý spor – podle knihy byly totiž Václav Hanka a Josef Linda dvě ženy, které by ale v tehdejší době, díky svému pohlaví, neměly možnost zapojit se do vědecké činnosti.⁶⁸ Aleš Haman označil tuto knihu jako „mystifikace na druhou“, což vysvětluje tak, že Urban v podstatě z prvotní mystifikace ohledně pravosti Rukopisů udělal mystifikaci novou.⁶⁹ Králíková zase píše, že Urban v tomto díle „*obnažuje tradici, mýtus a pokouší se narušit tradovaný konstrukt předávaný z generace na generaci.*“⁷⁰

Dlouho tradovaným příběhem se Miloš Urban inspiroval také v novele *Pole a palisáda: Mýtus o kněžně a sedlákovi* (2006), což je v podstatě volné převyprávění známé české pověsti

⁶⁶ BROŽOVÁ, Karolína. *Historická beletrie a postmoderna. Obraz starších českých dějin v dílech Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 28.

⁶⁷ Česká společnost rukopisná. *Historie České společnosti rukopisné*. [online]. [cit. 5. 6. 2022]. Dostupné z: <http://www.rukopisy-rkz.cz/rkz/csr/historie.html>

⁶⁸ BROŽOVÁ, Karolína. *Historická beletrie a postmoderna. Obraz starších českých dějin v dílech Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 28.

⁶⁹ HAMAN, Aleš. *Mystifikace na druhou*. *Literární noviny*, roč. 10, č. 1, 1999, s. 11.

⁷⁰ KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech: obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015, s. 178.

o kněžně Libuši a Přemyslu Oráčovi. Novela vznikla na základě mezinárodního projektu Mýty, který realizovalo Britské nakladatelství Canongate spolu s třiceti pěti spisovateli z různých zemí, kteří se do projektu zapojili.⁷¹ V jednom z rozhovorů Miloš Urban objasňuje, co ho na starých mýtech tolik fascinuje: „*Ve starých mýtech jsou obsažena paradigmata všech příběhů, literárních i životních. Všechno se v dějinách opakuje a opakovat se bude. Člověk před tím zůstává v úžasu, když si to uvědomí.*“⁷²

3.2 Inspirace detektivními thrillery

Díla inspirovaná detektivními thrillery zaujímají v Urbanově tvorbě své právoplatné místo. Autor v nich často využívá také hororové prvky, a proto je někteří čtenáři označují jen jako „horory“. Sám autor ale píše: „*ohradil bych se vůči označení „horory“. Já s tím žánrem pracuju, ale i s jinými, s detektivkou, tajemstvím, romancí, historickým románem. Nikdy to není jen to, nebo to. Žánry se nechávám inspirovat, nikdy však svázat.*“⁷³

Mezi tento typ románu můžeme zařadit druhou Urbanovu vydanou knihu, *Sedmikostelí* (1999), která vyšla (narozdíl od jeho prvotiny) už pod jeho vlastním jménem. Jedná se o román s podtitulem *Gotický román z Prahy*, z čehož můžeme vyvodit, že se autor v tomto díle do značné míry inspiroval anglickými gotickými romány z konce devatenáctého století, které u nás vydávalo v sedmdesátých letech nakladatelství Odeon.⁷⁴ Detektivní román se odehrává v Novém Městě pražském, jež by mohlo svou tajemnou atmosférou, zachycenou v knize, konkurovat historickému a magickému Starému Městu, ke kterému se váže mnoho známých pověstí a příběhů.⁷⁵

Dále bychom mohli zmínit knihu *Stín katedrály* (2003) s podtitulem *Božská krimikomedie*, což může čtenáři lehce napovědět, jakým směrem se bude román ubírat. Podobně jako u *Sedmikostelí* se jedná o detektivní román, v němž lze opět spatřit autorovu

⁷¹ MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 156.

⁷² ŠIMEČKOVÁ, Marta. Miloš Urban: „Čtenáři po mně chtějí temnotu“ (rozhovor s Milošem Urbanem). In: *VašeLiteratura.cz* [online]. 1. 7. 2009 [cit. 23. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/rozhovory/229-ctenari-po-mne-chteji-temnotu>

⁷³ PECHOVÁ, Veronika. Miloš Urban: Zda budu psát něco dál, to opravdu nevím a je mi to jedno. Bylo toho dost. In: *Literární noviny* [online]. 31. 8. 2014 [cit. 5. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.literarky.cz/literatura/2140-milos-urban-zda-budu-psat-neco-dal-to-opravdu-nevim-a-je-mi-to-jedno-bylo-toho-dost>

⁷⁴ FICOVÁ, Sylva. Román z Prahy. *Tvar*, roč. 11, č. 2, 2000, s. 13.

⁷⁵ MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 156.

inspiraci gotickou architekturou. Hlavním středobodem knihy je pražská katedrála sv. Víta, v níž došlo k několika záhadným vraždám.⁷⁶

Na knihu *Stín katedrály* volně navazuje další Urbanův detektivní román *Santiniho jazyk* (2005), ve kterém se opět nechal inspirovat architekturou, ale tentokrát se zaměřil na výtvořky konkrétního českého architekta z období baroka – Jana Blažeje Santiniho-Aicha.⁷⁷ Vznikla také stejnojmenná filmová adaptace (2011), ve které se objevuje mj. i postava samotného autora – Miloše Urbana, který se nachází ve studovně Národní knihovny a čte svůj román *Sedmikostelí*.⁷⁸

Do této kategorie by mohla spadat také erotická hororová novela *Michaela – Události v klášteře svatého anděla* (2004), kterou Miloš Urban vydal pod pseudonymem Max Unterwasser. Užití pseudonymu v tomto případě ale nebylo součástí fikce jako u románu *Poslední tečka za Rukopisy*. Sám autor uvádí, že původně nechtěl být s touto knihou nějak více spojován, vzhledem k jejímu výraznému sexuálnímu podtextu. Fanoušky Urbanovy tvorby však mohlo napadnout, že se jedná o Miloše Urbana, jelikož Max Unterwasser byl jednou z postav románu *Stín katedrály*. Novela *Michaela* je, stejně jako ostatní Urbanovy knihy, mnohovrstevnatá – obsahuje jak erotickou rovinu, tak hororové prvky a celkové vyznění může mít dokonce podobu ironické alegorie o vztahu nábožensky věřících a nevěřících lidí. V roce 2008 byla kniha vydána znovu, ale tentokrát už pod autorovým skutečným jménem.⁷⁹

Od výše zmíněných děl se mírně liší romány *Přišla z moře* a *Kar*, jelikož se neodehrávají v prostředí Prahy a její krásné a historické architektury. Krvavý krimi thriller *Přišla z moře* (2014) se odehrává v zahraničí, a to v prostředí Anglie, která je Urbanovi rovněž dobře známá.⁸⁰ Hororový detektivní thriller *Kar* (2019) s podtitulem *Pohřební hostina za jedno město* se Urban rozhodl naopak zasadit do Karlových Varů, lázeňského města, kde nějakou dobu vyrůstal.

⁷⁶ KOTRLA, Pavel. Temné stíny gotiky. In: *Český rozhlas Vltava* [online]. 24. 11. 2003 [cit. 22. 4. 2022]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/temne-stiny-gotiky-7877361>

⁷⁷ BROŽOVÁ, Karolína. *Historická beletrie a postmoderna. Obraz starších českých dějin v dílech Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 32.

⁷⁸ KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech: obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015, s. 184.

⁷⁹ BROŽOVÁ, Karolína. *Historická beletrie a postmoderna. Obraz starších českých dějin v dílech Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 31 – 32.

⁸⁰ KRUPIČKOVÁ, Lenka. *Vývoj kritické recepce próz Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017, s. 9.

Tuto volbu autor zdůvodnil takto: „*Chtěl jsem městu vrátit všechno dobré i všechno špatné, čeho jsem se tam dočkal. A negativní pocity převládly.*“⁸¹

3.3 Romány inspirované historií

Historickými událostmi se Urban výrazně inspiroval v detektivním románu *Lord Mord* (2008), který zasadil do prostředí starého pražského Židovského Města na konci devatenáctého století. V tu dobu probíhaly v Praze asanace, které nejvíce postihly právě židovské ghetto v Josefově. Prostřednictvím brutálních vražd autor vyobrazuje skutečné historické události, a to národnostní bouře z roku 1897, ale také se snaží navodit dekadentní atmosféru tehdejší doby.⁸² Autor se nás snaží vtáhnout do výše zmíněných událostí už od samého začátku knihy, kde je v prologu citována část původní antiasanační stati *Bestia Triumphans*, jejímž autorem je Vilém Mrštík.⁸³

O čistě historickém románu bez detektivní zápletky mluvíme v případě Urbanovy knihy *Praga Piccola* (2012), která zachycuje rodinné osudy z doby první republiky, napsané v podobě zápisů libeňského rodáka, který je dědicem proslulé tamější továrny na výrobu automobilů. Autor vtahuje čtenáře do dobové atmosféry např. prostřednictvím archaického jazyka, či dobovými reáliemi.⁸⁴ V úvodu knihy autor uvádí, že inspiračním zdrojem pro něj byly deníky Bertolda Neumana, které mu osobně předala jeho dcera. S největší pravděpodobností se však jedná o fikci.⁸⁵

Tuto kategorii uzavírá zatím poslední kniha Miloše Urbana, *Továrna na maso*, která má vyjít v květnu 2022. Kniha je pojmenovaná podle místa, kde se román odehrává, což jsou jatka přezdívané „továrna na maso“. Příznivci Urbanovy tvorby tedy netrpělivě očekávají, až si budou moct tuto knihu přečíst.⁸⁶

⁸¹ ŠRÁMEK, Petr. Miloš Urban: Jsem smířen s tím, že už nikdy nic nenapišu. In: *Český rozhlas Vltava*. [online]. 22. 7. 2019 [cit. 25. 4. 2022]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/milos-urban-jsem-smiren-s-tim-ze-uz-nikdy-nic-nenapisu-7956725>

⁸² MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 156.

⁸³ KOUBA, Karel. Sex, drogy & asanace. Nad rudým románem Miloše Urbana. A2, roč. 5, č. 2, 2009, s. 7.

⁸⁴ MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 156 – 157.

⁸⁵ BROŽOVÁ, Karolína. *Historická beletrie a postmoderna. Obraz starších českých dějin v dílech Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 35.

⁸⁶ Databáze knih. *Továrna na maso*. [online]. [cit. 25. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/tovarna-na-maso-487865>

3.4 Inspirace současnou společností

Současnou politickou scénu vyobrazil Miloš Urban v politické satirě *Paměti poslance parlamentu* (2002), která je žánrově, tematicky i stylem psaní zcela odlišná od Urbanových předchozích knih. Kniha má podtitul *Sexyromán*, což je v souvislosti s názvem knihy poněkud překvapivé. Nicméně autor vysvětluje význam tohoto podtitulu tak, že by se samotný příběh, ukrývající se v knize, dal přirovnat k rytmu sexuálního aktu.⁸⁷ Podle Radka Malého se tedy jedná především o román milostný, avšak mnohem výrazněji a provokativněji vyznívá společensko-politická linie příběhu. Radek Malý v závěru recenze shrnuje, že je v románu věnováno nejvíce prostoru právě politice a rovině otevřeně sexuální.⁸⁸

K napsání knihy *Paměti poslance parlamentu* autora vedlo především naštvání a nespokojenost z toho, jaké jsou v naší společnosti politické poměry a celkové politické dění. Tato kritika se odráží především na hlavní postavě mladého a důvěřivého politika, který se dostává do vyšších politických vrstev, o nichž má jisté zidealizované představy. Brzy však pochopí, že realita je úplně jiná. Spisovatel doufal, že si knihu přečtou alespoň někteří z těch, o kterých román pojednává, což se však s největší pravděpodobností nestalo. Autor tedy usuzuje, že „psát knihy z naštvanosti není až tak rozumné.“⁸⁹

V roce 2011 vyšel Urbanův román *Boletus arcanus*, v němž se prolíná společensko-politické téma s fantaskním příběhem založeným na objevení nového druhu hříbu, který má na lidi zvláštní účinky – lidé po jeho požití vypadají a cítí se mladší a krásnější. Zajišťuje jim tedy prodloužení života a spokojenost se svým vzhledem, což jsou věci, pro které udělají někteří lidé téměř cokoliv. Tato kniha není úplně typická pro Urbanovu tvorbu – např. Praha i se svou architekturou v ní ustupuje do pozadí, a také si můžeme všimnout, že knize chybí podtitul.⁹⁰

Tématem fotografování se Miloš Urban zabýval v knize *Závěrka aneb ztížená možnost happy-endu* (2017). Jedná se o milostnou novelu zachycující příběh mladého amatérského

⁸⁷ BROŽOVÁ, Karolína. *Historická beletrie a postmoderna. Obraz starších českých dějin v dílech Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 30.

⁸⁸ MALÝ, Radek. *Živel. Aluze: časopis pro literaturu, filosofii a jiné*, roč. 6, č. 1, 2002, s. 171 – 172.

⁸⁹ BROŽOVÁ, Karolína. *Historická beletrie a postmoderna. Obraz starších českých dějin v dílech Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 31.

⁹⁰ KRUPÍČKOVÁ, Lenka. *Vývoj kritické recepce próz Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017, s. 9.

fotografa, ve které spisovatel mj. poukazuje na problémy moderní doby a sociálních sítí. Kniha je doplněna fotografiemi, jejichž autorem je sám Miloš Urban.⁹¹

Výjimečným případem je román *Urbo Kune* (2015), jehož příběh Urban zasadil do blízké budoucnosti, ale ve skutečnosti se jedná o jakousi metaforou k současné společnosti, a proto ho řadíme do této kategorie. „*Je to, dá se říci, i metafora naší dnešní situace, ovšem posunutá do blízké budoucnosti, kde si autor může hrát s určitými možnostmi budoucího vývoje.*“⁹² Název *Urbo Kune* je odvozen od stejnojmenného projektu realizovaného studenty z Fakulty architektury ČVUT v Praze a studenty z Vysoké školy výtvarných umění v Bratislavě. Studenti pod vedením Petra Hájka vytvořili v prostorách bývalého zbraslavského lomu projekt domu – města skládajícího se z několika „membrán“ (slotů), jež mají evokovat stránky otevřené knihy. Urbanova kniha *Urbo Kune* vznikla právě na základě tohoto projektu a na požádání samotných studentů, kteří chtěli projekt „oživit“ a dát mu příběh. Pro utopický román *Urbo Kune* čerpal Miloš Urban inspiraci hlavně ze samotného projektu studentů, ale také z teorie membrán a paralelních vesmírů.⁹³

Další výjimkou je Urbanův ekologický román *Hastrman* (2001), jehož první část se sice odehrává v devatenáctém století, avšak druhou část románu Urban přesunul do současnosti a řeší v ní aktuální téma, a to devastaci přírody. „*Pravda je jenom jedna. Je na straně přírody a jejího zachování.*“⁹⁴

Román *Hastrman* sklídl mnoho úspěchů a pozitivních ohlasů. Sám Miloš Urban ho považuje za své nejpovedenější dílo: „*Myslím, že je Hastrman to nejlepší, co jsem kdy napsal...*“⁹⁵ Kniha nese podtitul *Zelený román*, což má spojitost nejen s postavou hastrmana, podle něhož byla kniha pojmenovaná, ale také s přírodou, která je důležitou součástí románu. Miloš Urban uvádí, že knihu napsal ze zoufalství z toho, v jakém stavu je současná česká krajina, zejména měl na mysli krajinu, která je mu dobře známá – krajinu okolo

⁹¹ České literární centrum. *Miloš Urban: Závěrka: aneb ztížená možnost happy-endu*. [online].

[cit. 25. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/kniha/zaverka-aneb-ztizena-moznost-happy-endu-cz/>

⁹² CINGER, František. Miloš Urban: Karel Čapek je ohromný autor. In: *Novinky.cz* [online]. 15. 10. 2015

[cit. 8. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/clanek/milos-urban-karel-capek-je-ohromny-autor-328904>

⁹³ SCHMARZ, Vít. *Urbo Kune*, Paralelní román. In: *Respekt* [online]. 21. 11. 2015 [cit. 24. 4. 2022].

Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2015/48/drimajici-mesto-spici-roman>

⁹⁴ URBAN, Miloš. *Hastrman*. Praha: Argo, 2001, s. 378.

⁹⁵ ŠTASTKA, Jakub. Spisovatel Miloš Urban: Rád bych napsal čistokrevnou komedii (rozhovor s Milošem Urbanem). In: *denik.cz* [online]. 27. 6. 2018 [cit. 28. 5. 2022]. Dostupné z:

https://www.denik.cz/ostatni_kultura/spisovatel-milos-urban-rad-bych-napsal-cistokrevnou-komedii-20180627.html

České Lípy.⁹⁶ Kniha je opět doplněna ilustracemi Pavla Růta a promyšlenost jejího celkového vzhledu dokazuje např. zbarvení stránek do jemného odstínu zelené barvy. Hlavním tématem knihy je oslava přírody a boj proti jejímu ničení. „*Kdo jsi nestvořil, nepřetvářej. Obdivuj.*“⁹⁷

Jak bylo již zmíněno, román je rozdělen na dvě větší části, které autor pojmenoval jako Kniha první a Kniha druhá. Kniha první je tedy oslavou přírody, v níž autor poukazuje na to, jak kdysi lidé žili v souladu s přírodou, uctívali její zákonitosti a považovali ji za něco posvátného, což čtenářům pomáhá si uvědomit závažnost problému, který autor nastiňuje ve druhé části. Kontrastní druhá část románu (Kniha druhá) naopak zachycuje neúctu současného člověka a společnosti k přírodě a jejich lhostejnost něco takového řešit. Devastace přírody je přitom závažný problém dnešní doby, nad kterým bychom se měli minimálně pozastavit. „*Měnit jednou dané, zasahovat do toho, co tu vždycky bylo, je dovoleno pod jednou podmínkou: že stvoříme dílo lepší, určené k uctění toho či těch, kdo stavěli v krajině hory a napouštěli jezera...*“⁹⁸ Urban také upozorňuje na to, že dnešní společnost je poháněna především touhou po bohatství a po moci, což je pro ně často důležitější než příroda sama. Avšak lidé si neuvědomují, že tímto neubližují jen přírodě, ale také sami sobě. „*Jsi člověk. Kdo jiný má rozpoznat zlo, když se mu staví před oči? Neupozornit na ně znamená tichý souhlas. Tichý souhlas znamená spoluvimu.*“⁹⁹

V roce 2002 byl román oceněn cenou Magnesia Litera v kategorii „Litera za prózu“. *Hastrman* se také stal předlohou pro stejnojmenný film uvedený v roce 2018, který zrežiroval Ondřej Havelka.

3.5 Další tvorba

Urban vydal také jednu sbírku povídek, která vyšla v roce 2007 pod názvem *Mrtvý holky: Deset divných povídek*. Sbírkou tedy obsahuje deset povídek z let 2002 – 2006, z nichž některé byly vydány už dříve např. v literárních časopisech, avšak některé z nich se objevují úplně poprvé. Za jednu z nejznámějších můžeme označit povídku *Běloruska*, kde se mj. vyskytuje opět postava Maxe Unterwassera.¹⁰⁰

⁹⁶ URBAN, Miloš. Jak jsem dal spálit parlament... *Host*, roč. 24, č. 7, 2008, s. 2.

⁹⁷ URBAN, Miloš. *Hastrman*. Praha: Argo, 2001, s. 383.

⁹⁸ Tamtéž, s. 243.

⁹⁹ Tamtéž, s. 360.

¹⁰⁰ BROŽOVÁ, Karolína. *Historická beletrie a postmoderna. Obraz starších českých dějin v dílech Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 33.

Kromě výše zmíněné prozaické tvorby napsal Miloš Urban i několik divadelních her. Jednou z nich je divadelní komedie *Trochu lásky* (2003), nebo divadelní hra *Nože a růže aneb topless party* (2005). Obě divadelní hry vyšly v nakladatelství Větrné mlýny, které se specializuje převážně na divadlo. Urban se zapojil také do projektu *Minutové hry* v Českém rozhlase, kde byly nějaké jeho „hry“ odvysílány.¹⁰¹

V době celosvětové covidové pandemie vydal Miloš Urban spolu s fotografem Pavlem Hrochem knihu *Pustým městem* (2020) inspirovanou právě těmito událostmi. Černobílé snímky Pavla Hrocha vyobrazují pustou Prahu a její prázdné ulice během lockdownu. K fotografiím jsou připojeny originální texty Miloše Urbana.¹⁰²

¹⁰¹ BROŽOVÁ, Karolína. *Historická beletrie a postmoderna. Obraz starších českých dějin v dílech Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 36 – 37.

¹⁰² Databáze knih. *Pustým městem*. [online]. [cit. 25. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/pustym-mestem-473146>

4 Literární aluze v díle Miloše Urbana

„...postmoderní romanopisec je prvním romanopiscem bez iluzí, ale zato s četnými aluzemi.“¹⁰³

Miloš Urban bývá širokou veřejností často přezdíván jako „český Umberto Eco“, což má své odůvodnění. Právě Umberto Eco, italský spisovatel a literární vědec, je totiž Urbanovou velkou spisovatelskou inspirací. Eco je celosvětově považován za jednoho z nejvýznamnějších představitelů literárního postmodernismu, a to především díky románu *Jméno růže*. Při porovnání Urbanových knih s romány Umberta Eca, si na první pohled můžeme všimnout, že výše zmíněná inspirace je zde opravdu viditelná. Miloš Urban se například, podobně jako Umberto Eco, snaží začlenit do svých děl mnoho odkazů, které by podle Urbana mohly přilákat více čtenářů. Na své si totiž přijdou jak ti, které zajímá jen samotný příběh, tak i ti zvědavější, kteří hledají více než jen příběh, což jim právě tyto odkazy, aluze a citace umožňují.¹⁰⁴

4.1 Aluze mimotextové

Aluze mimotextové se v Urbanových dílech projevují zejména prostřednictvím odkazů na různé historické události a epochy, ale také na některé významné osobnosti. Za aluze mimotextové bychom mohli rovněž považovat zasazení románů do konkrétního (reálného) prostředí, což je pro Urbanovu tvorbu typické.

V románu *Lord Mord* se Urban např. inspiroval historickými událostmi bývalého pražského židovského města z konce devatenáctého století. Židovské ghetto nazývané také Josefov zasáhly v tu dobu asanace, díky nimž byla tato část Prahy zdemolována a přestavěna podle vzoru světových metropolí.¹⁰⁵ Atmosféru těchto událostí Urban navozuje již od samého začátku knihy, kde se objevují části antiasanační stati *Bestia Triumphans*, jejímž autorem je Vilém Mrštík.¹⁰⁶ V románu jsou také vyobrazeny tehdejší rozpory mezi Čechy a Němci, ale i jejich společná nesympatie vůči Židům.¹⁰⁷ Hečková píše, že stará

¹⁰³ KRATOCHVIL, Jiří. *Vyznání příběhovosti*. Brno: Petrov, 2000, s. 36.

¹⁰⁴ BROŽOVÁ, Karolína. *Historická beletrie a postmoderna. Obraz starších českých dějin v dílech Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 42 – 43.

¹⁰⁵ JANOUŠEK, Pavel. Miloš Urban: *Lord Mord*. Pražský román. Argo, Praha 2008. *Tvar*, roč. 19, č. 21, 2008, s. 3.

¹⁰⁶ KOUBA, Karel. Sex, drogy & asanace. Nad rudým románem Miloše Urbana. *A2*, roč. 5, č. 2, 2009, s. 7.

¹⁰⁷ JANOUŠEK, Pavel. Miloš Urban: *Lord Mord*. Pražský román. Argo, Praha 2008. *Tvar*, roč. 19, č. 21, 2008, s. 3.

Praha je zde zachycena jako město, které se hlavnímu protagonistovi „*nechtěně mění před očima a které už brzy nebude tím, čím bývalo.*“¹⁰⁸ Obraz města a jeho nepřetržitého pohybu využili ve své tvorbě i další čeští prozaici – např. Jáchym Topol, Pavel Brycz, Jan Balabán a další.¹⁰⁹

Do devatenáctého století zasadil Urban i první část románu *Hastrman*. V tomto případě se ale autor zaměřil na první polovinu devatenáctého století, která je u nás spjatá s obdobím národního obrození, což v knize představuje zejména konflikt mezi českým a německým obyvatelstvem: „...*K nelibosti starších mi rychle sdělil, jak ho těší, že se hlásím k češství a znám řeč [...] Tedy si i tady začali uvědomovat svůj původ, jak se to děje po celé Evropě, i zde začali důsledně rozlišovat na my a oni. Řeč, příslušnost a vyznání byly pomalu posvátnější než tělo Páně. Rozhlédl jsem se po svých Čěších a Němcích a uctivě poděkoval za uvítání.*“¹¹⁰

Inspirace obdobím první republiky se promítla do románu *Praga Piccola*, který je tentokrát situován do Libně – tehdejší pražské periferie. Název knihy je odvozen od prvorepublikového modelu automobilu (*Praga Piccolo*), ale sám autor uvádí, že tento název lze přeložit také jako „malá Praha“, čímž má na mysli právě Libeň. V románu jsou (podobně jako v knize *Lord Mord*) zachyceny proměny daného území (v tomto případě tedy Libně), během nichž se z obyčejné „vesnice“ stává industriální město. Tento vývoj sledujeme především na továrně Praga, která byla v určitém období nejúspěšnější československou továrnou na výrobu automobilů. Prostřednictvím zápisků Bertolda Neumana, libeňského rodáka (jehož postava je však smyšlená), se seznamujeme s historií Libně a výše zmíněné továrny. Románu přidává na autenticitě také využití různých dobových reálií.¹¹¹

Architekturou, zejména církevními stavbami, se Urban výrazně inspiroval v románech *Sedmikostelí*, *Stín katedrály* a *Santiniho jazyk*. V případě románu *Sedmikostelí* se příběh z velké části odehrává v prostředí sedmi pražských gotických kostelů, které nechal postavit Karel IV. Autor zde vyjádřil nesouhlas se zastavováním starší architektury a památek novějšími a moderními stavbami. V této souvislosti autor několikrát zmiňuje a chválí práci Josefa Mockera, který se zasloužil o regotizaci některých kostelů v Praze.¹¹² V románu *Stín katedrály*

¹⁰⁸ HEČKOVÁ, Michaela. Praha magická, morbidní a recyklovaná. *Literární noviny*, roč. 20, č. 4, 2009, s. 10.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 10.

¹¹⁰ URBAN, Miloš. *Hastrman*. Praha: Argo, 2001, s. 20 – 23.

¹¹¹ JANOUŠEK, Pavel. Nepaměti aneb Urbanova automobilovo-magická Libeň. *Host*, roč. 28, č. 10, 2012, s. 76 – 77.

¹¹² KUDLÁČ, Antonín K. K. Gotická „bestia triumphans“ Miloše Urbana. *Literární noviny*, roč. 10, č. 44, 1999, s. 10 – 11.

naopak dominuje Chrám sv. Víta a řeší se v něm mj. i téma dlouholetého sporu o to, kdo bude vlastníkem tohoto Svatovítského chrámu.¹¹³ Kniha *Santiniho jazyk* (na rozdíl od *Sedmikostelí* a *Stínu katedrály*) odkazuje na dílo konkrétního architekta – Jana Blažeje Santiniho-Aicha.

Téměř v každém díle Urban upozorňuje na nějaký problém současné společnosti. Např. v knize *Paměti poslance parlamentu* se vypořádává se současnou politickou scénou a kritizuje jejich počínání. Gilk ale uvádí, že v knize můžeme rovněž najít „*tryzmu za oběti německého fašismu*“¹¹⁴ z let 1933 – 1945 (napovídá nám např. motiv koule plynojemu, který se nachází v blízkém okolí vypravěčova obydlí). Prostřednictvím postavy Eliany Dimitrovové Urban odkazuje na bulharského komunistu Jiřího Dimitrova, který byl obviněn z požáru budovy Říšského sněmu v Berlíně (1933). Závěrečná scéna knihy se podobá známé fotografii (rudoarmějec na vyhořelé budově berlínského Říšského sněmu mává vlajkou), jež se stala symbolem konce války a vítězství nad fašisty.¹¹⁵

Z významných osobností Urban ve svých dílech odkazuje např. na belgického malíře Féliciena Ropse (1833 – 1898), jehož příjmení převzal hlavní hrdina románu *Santiniho jazyk* – Roman Rops.¹¹⁶ V první části románu *Hastrman* naráží Urban na další významnou osobnost z období romantismu, a to ve spojitosti s módními trendy daného období¹¹⁷: „...*načesal jsem si vlasy dopředu, jak to mužům celé Evropy předváděl lord Byron.*“¹¹⁸ V souvislosti s tímto románem Fic uvádí, že v něm můžeme nalézt také odkaz na francouzského zahradního architekta – Salmona de Cause (1579 – 1626), podle něhož Urban pojmenoval hastrmana – hlavního protagonistu příběhu. Avšak svou tvůrčí činností se osobnost Salmona de Cause mnohem více podobá popisu hastrmanova otce, který (podobně jako Salmon de Caus) vynikal jako architekt fontán.¹¹⁹ Janoušek si naopak všímá aluze na filozofa a spisovatele Thomase Mora, který je (díky svému dílu *Utopie*) považován za zakladatele žánru utopie.¹²⁰ Urbanův Tomáš Mor vede organizaci Děti Vody, která je zase aluzí na skutečnou ekologickou organizaci Děti Země.¹²¹ V druhé části románu *Hastrman* vzpomíná Urban také na Flauberta:

¹¹³ GILK, Erik. *Prozaická zastavení: první dekáda recenzentova*. Praha: Protis, 2010, s. 92.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 65.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 65.

¹¹⁶ PACLTOVÁ, Marie. *Autobiografické prvky v prózách Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 31.

¹¹⁷ BEKE, Márton. Aluze v Urbanově románu *Hastrman*. In: PAVERA, Libor. *Postmodernismus v české a slovenské próze*. Opava: Slezská univerzita, 2003, s. 152 – 158.

¹¹⁸ URBAN, Miloš. *Hastrman*. Praha: Argo, 2001, s. 57.

¹¹⁹ FIC, Igor. *Hastrman aneb Dej, o čem doma nevíš*. *Tvar*, roč. 12, č. 20, 2001, s. 5.

¹²⁰ JANOUŠEK, Pavel. *Vpředvzad!* *Tvar*, roč. 12, č. 20, 2001, s. 6 – 7.

¹²¹ PACLTOVÁ, Marie. *Autobiografické prvky v prózách Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 31.

„Když byla Francie protkána sítí železnic, spisovatel Flaubert řekl, že vlaky napomůžou jednomu: lidi se budou víc navštěvovat a nazváni ještě víc blbostí, než nazvali dosud. Co by Flaubert řekl přenosným telefonům?“¹²²

Urban ve svých dílech také často ukrývá odkazy na svou vlastní osobu. Např. v románu *Stín katedrály* se objevuje postava Kiliána Urbana, starožitníka s iniciály M.U., nebo narážka na Františka Urbana – mistra oltářních maleb).¹²³ Také do románu *Santiniho jazyk* Urban neopomněl vsadit své iniciály (M.U.), a to prostřednictvím postavy reklamního copywritera Martina Urmanna.¹²⁴

4.2 Aluze vnitrotextové

Aluze vnitrotextové se vyznačují skrytými narážkami a návaznostmi mezi různými částmi jednoho textu. Vnitrotextové aluze se ve velké míře objevují např. v románu *Hastrman*, kde tyto aluze slouží především jako návaznost mezi dvěma většími částmi románu – Knihou první a Knihou druhou. Autor v první části románu tedy zanechává různé odkazy, kterými předestírá, co se stane v druhé části románu. Tyto aluze jsou čtenáři samozřejmě schopni odhalit až po přečtení celého díla. Beke si např. všímá předobrazu hastrmanovi smrti, a to v první části románu, kde autor píše o „velikém balvanu“ s křížem, kde se hastrman dočítá o „prastarém oznámení zločinu: roku toho a toho se zde stala vražda, někomu tu utřali hlavu a smrtícím nástrojem byl srp.“¹²⁵ Celá kniha potom končí tak, že Katynka na hoře Vlhošť, kde se nachází onen „veliký balvan“ s křížem, utne hastrmanovi hlavu svým kostěným srpem.¹²⁶ K tomu, jaký čin spáchá Katynka v závěru knihy nám Urban dává i další indicie, tedy vnitrotextové aluze – např. jak hastrman popisuje v jedné scéně pohled Katynky: „V těch podivných očích, kulatých a ostrých jako dva srpy, číhala smrt. A tahle byla opravdová, žádná slaměná náhražka.“¹²⁷

¹²² URBAN, Miloš. *Hastrman*. Praha: Argo, 2001, s. 276.

¹²³ GILK, Erik. *Prozaická zastavení: první dekáda recenzentova*. Praha: Protis, 2010, s. 94.

¹²⁴ KRAUSOVÁ, Lenka. Špatně promazaný stroj. *Tvar*, roč. 16, č. 21, 2005, s. 2.

¹²⁵ URBAN, Miloš. *Hastrman*. Praha: Argo, 2001, s. 40.

¹²⁶ BEKE, Márton. Aluze v Urbanově románu *Hastrman*. In: PAVERA, Libor. *Postmodernismus v české a slovenské próze*. Opava: Slezská univerzita, 2003, s. 152 – 158.

¹²⁷ URBAN, Miloš. *Hastrman*. Praha: Argo, 2001, s. 32.

Za vnitrotextovou aluzi můžeme označit i Katynčino prohlášení (když ji učitel Voves vyznal lásku): „že by raději ležela na dně rybníka, než sdílela život s takovým hlupákem.“¹²⁸ Tímto prohlášením nás autor skrytě upozorňuje na to, co se Katynce v průběhu děje stane. O nějakou dobu později jede totiž Katynka s hastrmanem na výlet k Dokskému rybníku, kde se Katynka začne doopravdy topit a její slova se tak stávají skutečností: „Stála na dně, udiveně mě pozorovala se zakloněnou hlavou a z úst, která se nepřestala usmívat, prchaly poslední bubliny vzduchu.“¹²⁹ Hastrman Katynku nakonec zachrání, takže se její prohlášení v původním slova smyslu nakonec nenaplní.

4.3 Aluze mezitextové

Aluze mezitextové se projevují odkazem na jiná literární díla a jsou rovněž charakteristickým znakem Urbanovy tvorby, což sám autor komentuje takto: „i když dostanete skvělý nápad, tak se ukáže, že jen opakujete to, co už udělal někdo sto let před Vámi. Je důležité přicházet k tomu připraven, vzdělán a být sám k sobě poctivý.“¹³⁰

Téměř nepřehlédnutelnou inspiraci anglickými gotickými romány (zejména romány Horace Walpola, Clary Reevesové, nebo Ann Radcliffové) lze spatřit v Urbanově románu *Sedmikostelí*.¹³¹ Konkrétně z gotického románu *Mnich* od Lewise autor přebírá do tohoto díla např. nápad začít každou kapitolu výmluvným citátem.¹³² Zizler si všímá také jisté podobnosti s knihou *Zánik rodu Usherů* od Edgara Allana Poea, a to v popisech tajuplného hotelového pokoje jedné z postav.¹³³ Podle Ficové můžeme v této scéně zachytit i jisté paralely se *Zámkem* od Kafky, popř. s dílem *Třináctá komnata* od Neffa, či *Avionem* od Kratochvíla.¹³⁴ U svého oblíbence, Umberta Eca, se inspiroval (konkrétně v románu *Jméno růže*) např. tím, že využil posvátné místo jako prostor, kde se odehrálo několik vražd a jejich následné vyšetřování. Také první věta Urbanova románu *Sedmikostelí* je skoro totožná s první větou Ecova románu *Jméno růže*. S tím souvisí rovněž vyobrazení chrámu jako děsivého místa,

¹²⁸ URBAN, Miloš. *Hastrman*. Praha: Argo, 2001, s. 73.

¹²⁹ Tamtéž, s. 127.

¹³⁰ MAC365. Miloš Urban: *Když přijde skvělý nápad a pak se ukáže, že se jen opakujete*. [online]. 26. 9 2019 [cit. 15. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.mac365.cz/milos-urban-kdyz-prijde-skvely-napad-a-pak-se-ukaze-ze-se-jen-opakujete/t1219>

¹³¹ HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 520 – 521.

¹³² FICOVÁ, Sylva. Román z Prahy. *Tvar*, roč. 11, č. 2, 2000, s. 13.

¹³³ HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 521.

¹³⁴ FICOVÁ, Sylva. Román z Prahy. *Tvar*, roč. 11, č. 2, 2000, s. 13.

čímž poukazuje na Arbesovo romaneto *Svatý Xaverius*. A podobně jako Gustav Meyrink, Julius Zeyer, nebo Jiří Karásek ze Lvovic znázorňuje Urban Prahu jako tajemné, ale zároveň posvátné místo plné nezníitelné krásy. Zizler také upozorňuje na dvě postavy z románu *Sedmikostelí* (zahraniční hosté Matyáš Gmünd a Raymond Prunslík), kteří se podle něj podobají postavám z románu *Mistr a Markétka* od Bulgakova.¹³⁵ Ficová v souvislosti s literárními aluzemi v románu *Sedmikostelí* zmiňuje anglického spisovatele Petera Ackroyda a jeho román *Hawksmoor* (1985), který má se *Sedmikostelím* mnoho společného – např. to že se jedná rovněž o detektivní a historický román, v němž se vyšetřují vraždy spáchané v prostředí sedmi kostelů. Ficová také nachází podobnost hlavního hrdiny s Máchou, a to v zálibě navštěvovat staré zříceniny. Rovněž zaregistrovala nějaké parafráze z Máchova *Máje* (např. „*raný večer, pozdní listopad*“).¹³⁶

Osobností Karla Hynka Máchy a jeho slavným dílem *Máj* se Urban inspiroval také v románu *Hastrman*. Jedna scéna v Urbanově románu se odehrává např. v okolí Dokského rybníka, který je známý též jako Máchovo jezero. V tomto rybníku se Urbanova hlavní hrdinka topí, podobně jako hlavní hrdinka *Máje* Jarmila. Rozdílné je však to, že Jarmila se doopravdy utopí, kdežto Katynku zachrání z utonutí hastrman. V knize se objevují i další narážky na Máchův *Máj* – např. „*Je první máj. Z lesa se ozvala hrdlička.*“¹³⁷ nebo „*...na pocestné číhá strašný lesů pán.*“¹³⁸ Také v postavě hastrmana shledáváme jistou podobnost s postavou Viléma (hlavní hrdina Máchova *Máje*) – oběma v závěru knihy utnou hlavu a oba jsou prototypem romantického hrdiny: „*Mně se víc líbilo v tehdejší době. Tenkrát jsem se cítil úžasně, svět byl takový, jaký být měl a já čněl v jeho středu. [...] Dnes jsem na okraji společnosti; dlužno dodat, že vlastním přičiněním.*“¹³⁹ Matoušek ve snaze přiblížit podobnost těchto dvou postav, přezdívá hastrmana „*mocný vody pán*“.¹⁴⁰ Literárním dílům z období romantismu se podobají také popisy krajiny a přírody.

Podobně jako podtitul románu *Sedmikostelí*, tak i podtitul Urbanovy knihy *Stín katedrály* nám naznačuje jeden z hlavních inspiračních zdrojů autora. V případě *Stínu katedrály* s podtitulem *Božská krimikomedie* se bezpodmínečně jedná o Dantovu *Božskou komedii*. Prostřednictvím postavy Danta Gabriela Rossettiho autor zachycuje některé momenty z života

¹³⁵ HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 520 – 521.

¹³⁶ FICOVÁ, Sylva. Román z Prahy. *Tvar*, roč. 11, č. 2, 2000, s. 13.

¹³⁷ URBAN, Miloš. *Hastrman*. Praha: Argo, 2001, s. 389.

¹³⁸ Tamtéž, s. 121.

¹³⁹ Tamtéž, s. 391.

¹⁴⁰ MATOUŠEK, Petr. Utopie utopená v pomstě. *Host*, roč. 17, č. 8, 2001, s. 10.

Danta Alighieriho (např. milostný vztah k ženě, která zemřela jako mladá). Gilk píše, že se v tomto románu Urban opírá také o spis *Tajemství katedrály* od Fulcanelliho (rovněž jméno jedné z postav románu). Příběh je zasazen do prostředí Hradčan podobně jako dílo Gustava Meyrinka *Valpuržina noc*. Další hra s literárními aluzemi se odráží např. na příjmení postavy Kláry Brochové, jež má souvislost s rakouským spisovatelem Hermannem Brochem. Podnikem Café bar Samsa odkazuje zase na spisovatele Franze Kafku. Z hlediska literárních aluzí se zde objevuje nový prvek v Urbanově próze, a to zakomponování odkazů na autorova předchozí díla – v románu se objevuje např. postava Maxe Unterwassera, nebo narážka na dílo *Sedmikostelí*. Gilk také uvádí, že pomyslnou předlohou pro Urbana mohl být téměř zapomenutý román *Pisař u svatého Víta* (1946) od Arnošta Vaněčka. Román se odehrává, podobně jako *Stín katedrály*, v době, kdy se stavěla Katedrála svatého Víta (pod vedením Petra Parléře) a vyskytují se v něm některé podobné motivy – např. brutální vraždy, smrt mladé ženy, několikrát předávaný klenot, existence ďábla, vyobrazení Asmodea jako démona Chrámu svatého Víta apod.¹⁴¹ Novotný ještě zmiňuje možnou aluzi na T.S. Eliota a jeho básnické drama *Vražda v katedrále*.¹⁴²

V románu *Santiniho jazyk* si Petr Hrtánek všímá především aluzi na Urbanovy předchozí romány (hl. na román *Stín katedrály*).¹⁴³ Krausová doplňuje, že i zde se objevuje např. postava Maxe Unterwassera, a dokonce i hlavní hrdina *Stínu katedrály* – Roman Rops.¹⁴⁴ Postava Maxe Unterwassera a Romana Ropse se vyskytuje i v díle *Urbo Kune*, kde se v paralelním světě jmenují Maxim Untermesser a Roman Rott.¹⁴⁵ Hrtánek v románu *Santiniho jazyk* nachází odkazy i na další Urbanovy knihy (např. „*V Klementinu jsem nebyl ode dne, kdy jsem dopsal diplomku o Rukopisech.*“). Za velmi vydařený „vtípek“ pokládá zmínění *Stínu katedrály* v seznamu použitých zdrojů.¹⁴⁶

Hrtánek poukazuje rovněž na aluze v románu *Lord Mord*, a to především na autorův výběr jmen mrtvých prostitutek (Otká Meyrinková, Rosina Weinerová aj.) a přemýšlí, zda mají nějakou souvislost se jmény spisovatelů.¹⁴⁷ V jednom článku se Hrtánek vyjadřuje i k Urbanově knize *Urbo Kune*, kde však literární aluze nějak blíže nespecifikoval. Prozradil čtenářům jen

¹⁴¹ GILK, Erik. *Prozaická zastavení: první dekáda recenzentova*. Praha: Protis, 2010, s. 92 – 95.

¹⁴² NOVOTNÝ, Vladimír. *Ta naše postmoderna česká: kritické vizitky literární současnosti*. Praha: Protis, 2008, s. 145.

¹⁴³ HRTÁNEK, Petr. Stručná mluvnice Santiniho jazyka. *Tvar*, roč. 16, č. 21, 2005, s. 2.

¹⁴⁴ KRAUSOVÁ, Lenka. Špatně promazaný stroj. *Tvar*, roč. 16, č. 21, 2005, s. 2.

¹⁴⁵ LOJÍN, Jiří. Kdo je Anděla Tcherná? In: *VašeLiteratura.cz* [online]. 15. 10. 2015

[cit. 15. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/pro-dospеле/5327-paralelni-roman>

¹⁴⁶ HRTÁNEK, Petr. Stručná mluvnice Santiniho jazyka. *Tvar*, roč. 16, č. 21, 2005, s. 2.

¹⁴⁷ HRTÁNEK, Petr. Chytře smyšlená historie o boji se Zlem. *Host*, roč. 25, č. 2, 2009, s. 65 – 67.

to, že v románu můžeme najít aluze čapkovské, kafkovské a verneovské, či odkazy na knihy Umberta Eca a Borgese. Co však podle něj vyznívá až lacině je narážka na Salingerovu knihu *Ten, kdo chytá v žitě* (v Urbanově podání: *Kdo chrápe v žitě*).¹⁴⁸

Aluze jsou obsaženy i v povídkách ze souboru *Mrtvý holky*. Haman např. zmiňuje hororové pasáže blízké poetice Edgara Allana Poea, či Jakuba Arbese, nebo opětovné využití postavy Maxe Unterwassera v povídce *Běloruska*.¹⁴⁹ Hrtánek se stejně jako Haman pozastavuje nad aluzemi v povídce *Štědrá noc baronky z Erbannu*, jejímiž hlavními postavami jsou Karel, Jaromír, Hana a Marie. Jak název povídky, tak i jména postav dokazují, že se jedná o autorův záměr odkázat na Karla Jaromíra Erbena a jeho baladickou báseň *Štědrý den*.¹⁵⁰ Aluze na Erbenovu *Kytici* je zřejmá i v románu *Hastrman*. První část románu *Hastrman* je rovněž protkána různými lidovými zvyky a tradicemi a vyskytuje se v ní cyklické pojetí času. Zřejmá je především podobnost postavy hastrmana s Erbenovým Vodníkem. Urbanův hastrman je, stejně jako Erbenův Vodník, vyobrazen jako silná osobnost, která je hrůzná a politováníhodná zároveň. Společným rysem těchto dvou postav je také láska k obyčejné lidské dívce, která končí tragicky. V románu se objevují narážky i na další Erbenovy balady – např. na *Polednici*: „*Hodiny začnou odbíjet, ozve se vyjeknutí a sklenice se rozskočí o podlahu. „Já nejsem polednice,“ řeknu těm vytřeštěným očím.*“¹⁵¹

Abychom v souvislosti s románem *Hastrman* neuváděli jen odkazy na české spisovatele a jejich tvorbu, všímáme si také aluzí na tvorbu některých zahraničních spisovatelů – jako je např. Johann Wolfgang Goethe: „... *o takovémhle kabátě četl ve Wertherovi – jestli prý to dílko znám. Řekl jsem, že osobně znám autora.*“¹⁵² Beke zmiňuje také aluze na Goethovo významné dílo *Faust*, a to v první části románu *Hastrman*, kde hastrman s učitelem Vovsem zavítají na oslavy filipojakubské noci (tedy pálení čarodějnic), které jsou spojeny s různými lidovými tradicemi a rituály. Podobná scéna se objevuje i v Goethovo *Faustovi*, kde jsou tyto oslavy označeny jako Valpuržina noc. Rovněž jsme mohli zaregistrovat, že Urban dal hlavnímu hrdinovi křestní jméno Johan, což se shoduje s křestním jménem Goetha.¹⁵³

¹⁴⁸ HRTÁNEK, Petr. Ukecaná tajemství. *Host*, roč. 32, č. 3, 2016, s. 76 – 77.

¹⁴⁹ HAMAN, Aleš. Urban hravý povídkář. *Tvar*, roč. 18, č. 9, 2007, s. 2.

¹⁵⁰ HRTÁNEK, Petr. Mrtvý holky to chtěj taky. *Tvar*, roč. 18, č. 9, 2007, s. 2.

¹⁵¹ URBAN, Miloš. *Hastrman*. Praha: Argo, 2001, s. 257 – 258.

¹⁵² Tamtéž, s. 44.

¹⁵³ BEKE, Márton. Aluze v Urbanově románu *Hastrman*. In: PAVERA, Libor. *Postmodernismus v české a slovenské próze*. Opava: Slezská univerzita, 2003, s. 152 – 158.

Na spisovatele Johanna Wolfganga Goetha odkazuje Urban i v detektivním románu *Karzasazeného* do prostředí Karlových Varů, které Goethe několikrát navštívil. Nejenom, že román začíná Goethovým citátem, ale také jeho báseň *Pandora* sehraje při vyšetřování detektivního případu důležitou roli. I jméno hlavního hrdiny příběhu, vyšetřovatele Johannese Urzidila, má se spisovatelem jistou spojitost – odkazuje totiž na autora knihy *Goethe v Čechách* od Johannese Urzidila.¹⁵⁴

Beke se pozastavuje také nad určitou paralelou mezi románem *Hastrman* a dílem *Der Grüne Heinrich* (1854 – 1855) od Gottfrieda Kellera. Hlavní hrdina Kellerova díla např. zdědí po otci zelený oblek a hastrman dostane zelený kabát od učitele Vovse, který zmiňuje, že ho má rovněž po svém otci. Zajímavý je také Bekeho postřeh, že Gottfried Kelller byl žákem filozofa Feuerbacha (učitel Voves má rád Feuerbacha a jeho dílo). Hastrmanovi se začne říkat „zelený Jan“ (narážka na „Zeleného Heinricha“)¹⁵⁵, což je motiv, který se v románu několikrát opakuje a mohl by být rovněž vnímán jako aluze vnitrotextová – v průběhu děje nám totiž napovídá, jaký osud hastrmana v závěru knihy čeká (motiv se objevuje i samotném závěru knihy):

„Zelený Jan, zelený Jan
je oklamán, je oklamán!

Zelený Jan! Zelený Jan!
V oběť dán!“¹⁵⁶

Patočka naopak upozorňuje, že druhá část románu *Hastrman* se v mnoha ohledech shoduje s jednou povídkou ze sbírky *Bubáci pro všední den* (1961), jejímž autorem je Karel Michal. Podobnost lze spatřit např. v postupném zbavování se určitých lidí, kteří mají významný podíl na těžbě a zničení hory Vlhošť, o což se v obou případech postará jedna postava (v *Hastrmanovi* hastrman a v povídce *Bubáci pro všední den* je to pidimuž Kokeš).¹⁵⁷

Některé aluze mohou být těžko zařaditelné. V této souvislosti uvedeme např. Urbanovu inspiraci problematikou kolem Královédvorského a Zelenohorského rukopisu, jež se promítla v jeho prvním románu *Poslední tečka za Rukopisy*. Hlavními postavami jsou zde rovněž údajní

¹⁵⁴ MUKNER, Daniel. Urban, Miloš: *Kar*. In: *iLiteratura.cz* [online]. 21. 8. 2019 [cit. 17. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/Clanek/41977/urban-milos-kar>

¹⁵⁵ BEKE, Márton. Aluze v Urbanově románu *Hastrman*. In: PAVERA, Libor. *Postmodernismus v české a slovenské próze*. Opava: Slezská univerzita, 2003, s. 152 – 158.

¹⁵⁶ URBAN, Miloš. *Hastrman*. Praha: Argo, 2001, s. 399.

¹⁵⁷ PATOČKA, Jakub. *Bubáci pro nevšední časy*. *Literární noviny*, roč. 12, č. 44, 2001, s. 9.

autoři těchto Rukopisů – Václav Hanka a Josef Linda. Z hlediska literárních aluzí by se mohlo tedy jednat jak o aluzi mezitextovou (návaznost na Rukopisy a jejich texty), tak i o aluzi mimotextovou (inspirace samotným sporem ohledně pravosti Rukopisů, což můžeme označit za událost historicko-společenskou). Do románu jsou vložena také dvě intermezza, v nichž je ústřední postavou Božena Němcová, která v Urbanově podání sehraje mj. důležitou roli při řešení problému ohledně Rukopisů a jejich pravosti. V prvním intermezzu se autor kriticky, až ironicky staví k tomu, jak jsou některá díla Boženy Němcové ideologicky interpretována (v tomto ohledu má na mysli především dílo *Barunka* od Antonína Zápotockého, nebo také interpretace Julia Fučíka, či Zdeňka Nejedlého). Podle Hamana autor v tomto intermezzu poukazuje také na některé motivy a obrazy objevující se taktéž v díle Němcové (hl. v *Babičce*) – např. obraz zdatných mužů, šťastného manželství apod. Druhé intermezzo s názvem *Moje žena Barbora Němcová* zprostředkovává pohled Josefa Němce na Boženu Němcovou a na jejich manželství. Urbanovi se zde povedlo vykreslit povahu Josefa Němce tak, jak ji známe z literatury (popř. z dopisů) a dát naopak čtenáři možnost pohlédnout na Boženu Němcovou z trochu jiné perspektivy, než jak ji známe z knih a učebnic.¹⁵⁸

Inspirace osobností Boženy Němcové se projevila také na povahových rysech hlavní hrdinky románu *Hastrman – Katynky*. Fic výstižně shrnuje aluze v tomto románu: „*Slovesná tradice proniká román svými baladickými prvky, ať už erbenovské či jiné provenience, na pomezí „umělé“ literatury krystalizující rysy tvorby Boženy Němcové, mezi kulisami se mihne Máchův portrét, dialogy postav probleskují odkazy k dílům klasiků apod.*“¹⁵⁹

Literárním aluzím v díle *Boletus Arcanus* se budeme více věnovat v následujících kapitolách.

¹⁵⁸ HAMAN, Aleš. Mystifikace na druhou. *Literární noviny*, roč. 10, č. 1, 1999, s. 11.

¹⁵⁹ FIC, Igor. Hastrman aneb Dej, o čem doma nevíš. *Tvar*, roč. 12, č. 20, 2001, s. 1.

5 Aluze v románu *Boletus arcanus*

„*Prodloužení života! Věčně to bude lidstvo hledat...*“¹⁶⁰

Román *Boletus arcanus* vydal Miloš Urban v roce 2011 ve spolupráci s nakladatelstvím Argo. O velmi originální ilustrace se i tentokrát postaral Pavel Růt. Ke knize jsou rovněž připojeny 3D brýle, díky kterým získávají ilustrace úplně nový rozměr. I přesto, že se tento román v mnohém liší od autorovy předchozí tvorby, jedno mají společné – Miloš Urban se do něj snažil vložit něco víc než jen příběh. Jedná se tedy o typicky postmoderní dílo, jehož hlavním tématem je touha po dlouhém životě, či dokonce nesmrtelnosti a s tím spojená neovladatelná touha lidstva vypadat a cítit se mladší a krásnější. Miloš Urban se však také zamýšlí nad tím, jaké by tohle všechno mohlo mít dopady nejen na člověka, ale i na celou společnost.

5.1 Kompozice románu

5.1.1 Děj

Miloš Urban se v tomto románu inspiroval jednou z nejoblíbenějších a nejtypičtějších aktivit českého národa, a to houbařením, od něhož se celý příběh odvíjí. Hned na začátku knihy se čtenář vydává společně s hlavním hrdinou, Gregorem Martym, do lesa sbírat houby. Gregor však narazí na jeden neobvyklý hřib, který nikdy předtím neviděl. Vezme si ho domů, kde má v plánu zjistit, co je tento hřib zač. Jelikož však o novém hříbu nenajde žádné informace, rozhodne se navštívit mykologa, aby se na jeho záhadný úlovek podíval. Setkává se s mykologem a vědcem docentem Smolou z České mykologické společnosti, který je z nálezu velmi zaskočen. Podle Smoly se jedná o *Boletus Paqueni* neboli *Boletus arcanus*. Vzápětí seznamuje Martyho s životním příběhem jistého Philippa Paquina a se záhadou spojenou s jeho *Praktickým atlasem hub*, v němž se přinesený hřib dříve vyskytoval. Smola přesvědčí Martyho, aby mu *Boletus arcanus* nechal přes noc na zkoumání. Marty mu důvěřuje, a tak nakonec svolí. Dle domluvy se druhý den vrací do sídla České mykologické společnosti, avšak Smola je i s houbou pryč.

O Gregorovi Martym se dále dovídáme, že pracuje jako redaktor v nejmenovaném nakladatelství. Na jednom literárním večírku se seznamuje se servírkou Kristinou, s níž se poté několikrát potkává. Mezitím se Gregor rozhodne zajít do lesa na stejné místo,

¹⁶⁰ ČAPEK, Karel. *Věc Makropulos*. Praha: Artur, 2015, s. 90.

kde našel *Boletus arcanus*. Opět se mu poštěstí a na vzácný hřib narazí. Tentokrát však doma neodolá pokušení a *Boletus arcanus* sní, netušíc, co to s ním udělá. Další den v práci se na něj kolegyně nevěřicně dívá a Gregor nechápe, dokud se sám nepodívá na toaletě do zrcadla: „...čekal jsem unavený obličej pravidelného pijáka vína a chronického nespavce těsně po čtyřicítce, a v tomhle směru mě zrcadlo uvedlo v menší zmatek. Rysy nebyly spadlé dolů, maso se nedělilo od kostí, kůže zářila jako kutikula dozrávajícího jonagoldu a brada byla lehčí, vyrýsovaná a pevně obtažená. Brada populárního herce.“¹⁶¹ Gregor nemůže tedy uvěřit svým očím – vypadá mladší a mnohem pohlednější než kdy dříve. Pokusí se znovu vyhledat docenta Smolu, avšak neúspěšně.

Poté chce Gregor navštívit Kristinu, ale nějaká zvláštní vůně ho zavede k jisté Emilii Prusové. Hned po seznámení se spolu pomilují a Emilie začne po Gregorovi požadovat *Boletus arcanus*. Vysvětlí mu, že *Boletus arcanus* umí hledat jen někteří a on že spadá mezi ty nejvýjimečnější „hledáče“. Domluví se tedy, že ji bude tento hřib dodávat. Gregor pozve Emilii k sobě domů a společně si dají „paquiňák“ (*Boletus arcanus*), který jim zajistí mladistvý vzhled, ale navodí jim mj. i halucinogenní stavy (přidružené ilustrace Petra Růta by měly ve čtenáři evokovat právě tyto stavy – ukázka ilustrace viz přílohy).

Při další návštěvě lesa sbírá Marty *Boletus arcanus* už ve velkém. Po návratu domů se potkává s Konstantinem McRoupolosem, před kterým ho Emilie varovala. McRoupolos chce rovněž *Boletus arcanus* odkoupit, aby mohl rozjet svůj kosmetický „byznys“ a nabízí Martymu nemalé peníze. Dohodnou se tedy na spolupráci.

Jednoho dne Marty potká na ulici docenta Smolu, jehož vzhledu se až zalekne: „*Nemohl jsem z něj spustit zrak. Byl zároveň starý i mladý.*“¹⁶² Dozvídá se od něj, že spolupracoval s McRoupolosem, který ho však podvedl. Rovněž mu objasňuje některé věci ohledně vzácného hřibu (např. že lidé, jež ho užívají, se navzájem cítí a dokážou se najít apod.). Také se mu omluví za krádež jeho prvotního úlovku a svěří se mu, že má abstinenční syndrom a požádá ho o další dávku Paquinova hřibu.

Gregor Marty se tak stává dodavatel jak pro Emilii Prusovou, tak i pro Konstantina McRoupolose a slituje se i nad docentem Smolou. Přibývá stále nová klientela a Gregor Marty je čím dál bohatší. Koupí si nové auto a rozhodne se po dlouhé době oslovit Kristinu a pozvat

¹⁶¹ URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 59 – 60.

¹⁶² Tamtéž, s. 99.

ji k sobě domů na večeři. Kristina nabídku přijme, Gregor ji zamíchá do večere prášek z *arcanu* a užijí si společný večer.

Zároveň se Gregor stýká s Emilií Prusovou, do níž se zamiluje. Emilie se ale poslední dobou chová zvláště. Jednoho dne mu místo Emilie otevře dveře žena vypadající jako Elina Sarkana – zpěvačka, jejíž písničky Emilie neustále poslouchá. Gregor s úžasem zjistí, že je to Emilie, která díky Boletu *arcanu* tuto podobu převzala. Odhaluje se nám tedy další mimořádný účinek této houby – převzít na sebe podobu, jakou si uživatel přeje.

Další nečekané setkání s docentem Smolou se odehrálo na koupališti, ale tentokrát nevyhledal Martyho sám, ale společně s Kristinou a dalšími dvěma kumpány. Gregor Kristinu téměř nepoznává a je mu jasné, že i ona podlehla *arcanu*. Kvůli tomu ho také vyhledali – chtějí od něj odkoupit dávku vzácného hříbu. Gregor však odmítá, což se jim nelíbí, a tak jeden z mužů tvrdě zakročí: „*Jeho nárt mi tvrdě narazil do čelisti, hlava mi poskočila dozadu. [...] Rty byly rozbité, čelist snad ne. Obě jedničky nahoře spolu s dvojkou vlevo se ohnuly dozadu a rudá bolest se mi oslnivým spárem naráz zaklesla do několika míst mozku najednou.*“¹⁶³ Gregor tedy nemá na výběr a kousek hříbu jim prodá. Sám si udělá na večeři smaženici z hub, do níž zamíchá i trochu „paquiňáku“, aby alespoň trochu utlumil bolest po vykopnutých zubech. Druhý den navštěvuje stomatologickou ambulanci, kde zubař zůstává v údivu: „*Je to neuvěřitelné, [...] za tu chvíli, co jsem vás prohlížel, se ty bílé zárodky zvětšily a protrhávaly si cestu ven. Hýbaly se! Popolezly o dva milimetry přímo před mýma očima. Víte, já si teď připadám jako porodník, co právě odrodil trojčata.*“¹⁶⁴ Dovídáme se tak další zázračnou funkci „paquiňáku“ – dokáže regenerovat a hojit rány.

Emilie se mezitím rozhodla odcestovat a poprosila Gregora, aby jí pohlídal byt, zejména zásoby vzácného hříbu. McRoupolos se však tuto informaci dovídá a navrhuje Martymu, aby si zásoby rozebrali, než je ukradne někdo jiný. Marty nakonec souhlasí a během návštěvy bytu objeví v koši obálku od nějaké vstupenky. Napadne ho vyhledat koncerty Eliny Sarkany a ještě téhož dne se vydá na jeden z nich do Drážďan. Během jedné písně začne se skutečnou Elinou Sarkanou zpívat i Emilie (vypadající jako Elina Sarkana) a přichází na pódium. Reakce skutečné Eliny Sarkany na tohle překvapení však není taková, jak si Emilie představovala, a proto po odzpívání písně smutně odchází. Gregor spěchá za ní a odváží ji zpátky do Prahy.

¹⁶³ URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 126 – 127.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 136.

Když Emilie stojí u Gregora na balkoně, tak ji zničehonic někdo střelí. Emilie bojuje o život, až nakonec umře. Gregor ji nakonec pohřbí v lese, na místě, kde si sama přála.

Boletus arcanus se postupně dostává do všech společenských vrstev, včetně politické scény. V další části románu se příběh prolíná i s politikou a politickými poměry. Gregor Marty se stává obchodním partnerem Konstantina McRoupolose. Objevují se spolu na galavečeru hospodářské komory, kde se ocitají ve vyšších politických kruzích. Boletus arcanus užívají už téměř všichni, ale začínají se projevovat i jeho negativní účinky: „...*pro požívače je nutná vlastní fantazie a nespokojenost se sebou samým. Pokud se včas proměníte, dá se to označit za dobrý trip. Pokud jste ale sami se sebou spokojeni, a přesto se předávkuje – anebo někdo předávkuje vás [...], pak vás cizopasník napadne ve vaší staré podobě a je s vámi amen.*“¹⁶⁵

O Gregora Martyho, výjimečného „hledače“ Boletu arcanu, začíná být velký zájem a každý se ho snaží k sobě přetáhnout a využít ve svůj prospěch. Unesou ho např. lidé pracující pro prezidenta státu, poté se dostává do zajetí Bitra – bývalého předsedy vlády, až nakonec skončí opět ve službách McRoupolose, který odkoupil továrnu a rozjel v ní svůj vysněný kosmetický „byznys“. Ve firmě pracuje mj. i Kristina a docent Smola. Gregor se do továrny na nějaký čas nastěhuje a seznamuje se s dalšími zaměstnanými „hledáči“ (např. s Mangafejs, se Zuzkou a Helenkou Kolenatými, s Hynkem apod.).

Mezitím proběhne rozhovor mezi hlavním hrdinou a šéfredaktorem nakladatelství, ve kterém pracuje. Šéfredaktor si stěžuje, že Marty nebyl dlouho v práci a že mu dlouho nedodal nějaký rukopis. Marty se vymlouvá, že momentálně pracuje na novém románu Miloše Macha, což však není pravda. Šéfredaktora to ale nadchne a chce mít co nejdříve výsledek na stole. Jelikož si hlavní hrdina vždycky přál, aby mohl psát knihy, tak se rozhodne, že některé pasáže z Machova dřívějšího nevydaného románu přepíše podle sebe.

Do McRoupolosovy továrny přijede jednoho dne vládní poselstvo (ministr vnitra Koleslaw, několik poslankyň, právní zástupci a další). Přichází s nabídkou, že by McRoupolose vyplatili a požadují za to zničení všech zásob Boletu arcanu, protože zastávají názor, že je díky němu svět úplně „naruby“. Jednání bylo dlouhé a když už to vypadalo, že McRoupolos nabídku přijímá, stal se nečekaný zvrat – Mangafejs všechny protivníky postřílela. Bylo jasné, že v továrně nemůžou zůstat, a tak se McRoupolos rozhodl, „že se celá houbová manufaktura bude muset stěhovat někam daleko, možná za hranice.“¹⁶⁶ Gregor Marty chce však zůstat

¹⁶⁵ URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 179.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 271.

a s „paquiňákem“ úplně skoncovat. Když se ale po dlouhé době dostane do svého bytu, tak zjistí, že všechny zásoby Boletu arcanu mu byly ukradeny a ze zvědavosti začne procházet i všechny své tajné skříše. Jedna skříš však nebyla odhalena a prášek z Boletu arcanu tam stále je. Gregorovi je prášku líto, a tak ho všechnen spotřebuje. Ve svém bytě narazí na policistku, která mu řekne, že už odvedli někoho, kdo vypadal úplně jako on – tvrdil však, že se jmenuje Miloš Mach.

Gregor Marty se vydává do lesa podívat se na Emiliin „hrob“. V místech, kde Emiliin pohřbil narazí na ženu, jež vypadá jako znovuzrozená. Také se zde setkává s tajemnou ženou, kterou již dříve několikrát potkal a ta mu sděluje, že Konstantin McRoupolos je ve skutečnosti Philipp Paquin a ona že je jeho žena. Gregor se také dovídá, že Emilie Prusová byla dříve Paquinova milenka a že ho celý život velmi milovala.

V závěru knihy se Gregor Marty setkává tváří v tvář s Milošem Machem a vyjasňují si dosud nepochopené věci a při tom na sebe navzájem míří pistolemi. Kniha končí tak, že ve stejném okamžiku zmáčknou spoušť. Následuje krátký dovětek, který vyznívá tajemně a otevřeně a potvrzuje to, jak si autor se čtenáři pohrává. Je tedy na každém čtenáři, jak si vyznění celého díla vysvětlí.

5.1.2 Hlavní myšlenka

Autor v tomto románu zachycuje strach člověka ze stáří a co všechno by byl člověk případně schopný udělat, aby tuto nevyhnutelnou skutečnost oddálil. Tím poukazuje na to, že člověk jde většinou po věcech, které ho rychle uspokojí a vyhledává k nim nejschůdnější cestu – nejlépe bez práce a bez námahy. Urban nás také vede k tomu, abychom se zamysleli nad svým hodnotovým systémem, ale i nad hodnotovým systémem celé společnosti. Autor také kritizuje, že se lidé často snaží být někým jiným, že nejsou sami sebou a neustále někoho napodobují. „*Měls pravdu, jenom jsem si na něco hrála. Dokázala jsem si, že se můžu stát kopií někoho skutečného. Ale ne jím.*“¹⁶⁷

¹⁶⁷ URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 156.

5.1.3 Motiv houby a hříbu

„Všude byly houby, plantáž barevných hlaviček se prostírala po celé stráni. Ale zatímco čechratky (Tapinella), závojenky (Entoloma), helmovky (Mycena), čepičatky (Galerina), choroše (Polyporus), štavnatky (Hygrophorus) nebo bedlovnice (Phaeolepiota) vystavovaly svou houbovou krásu, nikde jsem neviděl jediný hřib, který by zůstal celý.“¹⁶⁸ Z hlavního hrdiny udělal autor nejen vášnivého houbaře, ale také velkého houbového znalce, což dokazují např. popisy hub, na které v lese narazil, včetně jejich latinského označení.

Ústředním motivem tohoto románu je magická houba *Boletus arcanus*, podle níž je odvozen název celého díla. Označení *Boletus arcanus* se v knize překládá jako „hřib tajemný“. *Boletus arcanus* je vzácný tím, že zajišťuje jejímu uživateli mladistvý vzhled a dlouhověkost, ale také umožňuje změnit vzhled tak, jak si uživatel přeje. Tajemný hřib se prolíná celým příběhem a pohlcuje celou společnost. Někteří se dokonce domnívají, že *Boletus arcanus* má svou vlastní vůli: *„Pokud měla houba nějakou vlastní mimolidskou vůli, pak jednu věc nezvládala: obyčejné lidské emoce.“¹⁶⁹ Autor tak využil obyčejnou věc a udělal z ní věc mysteriózní a magickou. I když mnozí mohou tuto magickou houbu považovat za zázrak, Miloš Urban nám ukazuje, že i zdánlivě dokonalá věc může mít na jedince, ale i na společnost negativní dopady.*

Některé houby autor využil také jako přirovnání, či narážku na nějakou skutečnost – např. pohled na Pražský hrad připomněl hlavnímu hrdinovi hadovku smrdutou (*Phallus impudicus*). Motiv houby a hříbu autor zakomponoval do textu i metaforicky: *„Všechny vlivy do sebe nasávám jako houba...“¹⁷⁰ nebo „Toho dne mě psaní vypilo jako houba.“¹⁷¹ nebo také „Sáhl jsem pro deštník a rozevřel ho nad hlavou. Široký klobouk přezrálého hříbu.“¹⁷²*

¹⁶⁸ URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 291.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 251.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 31.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 266.

¹⁷² Tamtéž, s. 34.

5.2 Postavy

Hlavním hrdinou příběhu je zhruba čtyřicetiletý Gregor Marty, jehož velkou zálibou je houbaření. V houbách se Gregor opravdu vyzná, ale také má obrovský dar, o němž ani on sám zpočátku neví. Umí hledat vzácný hřib, *Boletus arcanus*, který mnozí nejsou schopni najít. Na postavě Gregora Martyho můžeme shledat také několik autobiografických prvků – „*Stal jsem se redaktorem v jednom nakladatelství, pak ve druhém, tam už jsem zůstal.*“¹⁷³ Marty se dokonce v jedné zmínce, podobně jako Urban, věnuje knihám anglických a amerických spisovatelů: „*...pročítal jsem žebříčky knižních bestsellerů v Anglii a Americe, abych měl co navrhnout na měsíční redakční radě...*“¹⁷⁴ O Gregorovi se také dovídáme, že netouží po kariérním postupu a že nejraději rediguje knihy ručně – tužkou na papír. „*Má práce stojí na důvěře mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem a já si toho s přibývajícím věkem vážím čím dál víc.*“¹⁷⁵ Jeho velkým přáním je stát se spisovatelem, což se mu nakonec alespoň částečně splní.

Ze soukromého života o Gregorovi víme, že je rozvedený a žije sám. S bývalou ženou chtěli děti, ale nakonec se jim nepoštěstilo a rozvedli se. Hlavní hrdina je tedy spíše samotářský: „*Nerad se seznamuju s cizími lidmi. Jenomže seznamování se známými lidmi není možné.*“¹⁷⁶ Gregor není spokojený se svým vzhledem a chtěl by vypadat mladší, což se mu díky Boletu arcanu splní. Po požití houby se odbourává také jeho ostýchavost. Velmi si rozumí s Emilií Prusovou, do níž se zamiluje, avšak tato silná láska mu není úplně opětována. Díky svému volnomyšlenkářství ale nemá problém setkávat se i s jinými ženami (např. s Kristinou atd.).

Hned na začátku románu poznáváme jednu z Gregorových vlastností, a tou je důvěřivost (např. když docentovi nechává vzácný hřib na zkoumání). Gregorovi nechybí ani soucit a rozhodně není lakomý: „*Ty jsi z těch, kteří se dělí. Ne jako ostatní.*“¹⁷⁷ Emilie na Gregorovi oceňuje i to, jak je pořádný: „*První, čeho si všimla, byl pořádek v bytě [...], pokud jde o pořádek, jsem trochu posedlý symetrií, proto ta čistota a zarovnění do pravých úhlů.*“¹⁷⁸

¹⁷³URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 32.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 111.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 48.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 42.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 76.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 75.

Pro Gregora Martyho je charakteristická rovněž záliba v autech prolínající se celým příběhem. Auto je také jediná pořádná věc, kterou si za vydělané peníze Marty koupí (nejprve vlastní „fiata“, poté si kupuje šedé „mondeo“).

Gregor Marty má jako jeden z mála rozporuplné myšlenky, zda dát přednost finanční stránce a houbu bude prodávat, ale na druhou stranu si uvědomuje, jaké houba má a bude mít dopady na společnost, když bude „volně dostupná“ – „...já to nechci přijmout a nechci to ani odmítnout. Já jenom chci, aby to neexistovalo.“¹⁷⁹

Na jednom literárním večírku se Gregor Marty seznamuje s Kristinou, která tam pracuje jako servírka. Kristina studuje posledním rokem hotelovou školu a je to tedy mladá, hubená, křehká dívka s velkým nosem, vystouplou bradou a protáhlými tvářemi, která působí dost nejistě a stydlivě. „*Za všechno vděčná druhá kategorie.*“¹⁸⁰ Kristina se do Gregora zamiluje, velmi na něj žárlí a je našťvaná, že dal přednost někomu jinému. S *arcanem* přichází poprvé do styku u Gregora, který ji prášek z hříbu přimíchá do moučnicku. Když ji Marty spatří po delší době, je mu jasné, že i ona podlehla tomuto vzácnému hříbu: „*Podobu si uchovala, ale to, co se jí dřív nedostávalo nebo někde přečuhovalo, se srovnalo, vyhladilo, zakulatilo. Kostnatost udělala malý krůček a byla z ní štíhlost, na pleti bych marně hledal pupínek. Díval jsem se na vycházející hvězdu modelingu...*“¹⁸¹ Stává se tváří McRoupolosovy továrny a docent Smola na ní provádí pokusy z oblasti kosmetiky. Později na sebe přebírá podobu Emilie Prusové, protože ví, že ji Gregor miloval a chce se mu zavděčit, aby miloval i ji. Nakonec však umírá.

Emilie Prusová se do Gregorova života dostává úplnou náhodou – v podstatě ho k ní zavede *Boletus arcanus*, který je jejich společným pojítkem. Gregor Marty si však uvědomí, že Emilii Prusovou už dvakrát viděl – jednou v lese, podruhé v kanceláři docenta Smoly. Emilie Gregora úplně okouzlí, ale ve skutečnosti jí jde jenom o jedno – o *Boletus arcanus*, který je pro ni velice důležitý. Umí tedy dobře manipulovat, je cílevědomá a jde si za svým.

Emilie ráda poslouchá písně a árie operní pěvkyně Eliny Sarkany, které si neustále pouští. Zpěvačka ji nakonec natolik uchvátí, že se Emilie rozhodne převzít její podobu. Postupně se nám odhaluje Emiliina minulost, ale ona sama je velmi tajemná a nechce

¹⁷⁹ URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 119.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 45.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 124.

o minulosti mluvit. Ukazuje Gregorovi fotku ze sedmdesátých let, na níž je s nějakým mužem. Později se dovídáme, že ten záhadný muž je Paquin – objevitel vzácného hříbu. Emilie ho celý život milovala a chtěla si ho dokonce vzít, jenomže on už manželku měl. „*Pomalu mi docházelo, že tehdy žádná Emilie Prusová neexistovala. Jen její předchozí inkarnace.*“¹⁸²

Další důležitou postavou je Konstantin McRoupolos, který si Gregora Martyho sám najde – „...*zjevil se na chodníku chlápek ve světlém obleku, oči schované za velkými slunečními brýlemi. Hubený hejsek, který se něčím podivně podobal Emilii...*“¹⁸³ a požaduje od něj to, co všichni ostatní – odkoupit *Boletus arcanus*. Svým jednáním McRoupolos působí sebevědomě, někdy až výstředně.

Dovídáme se, že McRoupolos býval kdysi biologem, ale v současnosti se zaměřuje spíše na kosmetický průmysl a chce v tomto odvětví rozjet vlastní „byznys“. K tomu však potřebuje dodavatele *Boletu arcanu* a jelikož je Gregor výjimečný „hledáč“, tak mu nabídne spolupráci. McRoupolos je velký obchodník, později otevírá svou vlastní továrnu na zpracování *Boletu arcanu* a je velmi bohatý. Jeho život se točí jen kolem peněz (a kolem *Boletu arcanu*, z něhož má zisk) a na ničem jiném mu nezáleží. V závěru knihy se zjevuje Paquinova žena, která vyzrazuje tajemství, že objevitel vzácného hříbu Paquin je ve skutečnosti Konstantin McRoupolos.

Na začátku knihy se seznamujeme také s docentem Smolou, který pracuje v České mykologické společnosti, kde ho Marty vyhledá kvůli nálezů neobvyklého hříbu. První dojem má z něj Gregor Marty takový: „*Páchlo mu z úst, těžké brýle mu pomalu sklouzávaly z rudého nosu a on si je vždycky natlačil k očím až v poslední chvíli. Byly ušmudlané a uprostřed slepené izolepou.*“¹⁸⁴ Tento nálezu *Boletu arcanu* Smola Gregorovi ukradne a spotřebuje. Po čase ale Gregora vyhledá, přizná se mu k tomuto činu a svěří se, že má abstinenční příznaky. Gregor se nad ním slituje a kousek hříbu mu dá. Při jejich dalším setkání je Smola k nepoznání: „*Byl mladý. Černé dikobrazí vlasy mu plihly, právě vylezl z bazénu. Vypínal oholenou hrud, předváděl svaly. Vypadal jako atlet, který teprve před nedávnem ukončil sportovní kariéru.*“¹⁸⁵ Smola rovněž pracuje v McRoupolosově továrně, kde dělá s hříbem nejrůznější pokusy a začne si říkat „Mushroom Man“.

¹⁸² URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 123.

¹⁸³ Tamtéž, s. 89.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 18.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 124.

V románu se objevují i postavy z vyšších politických vrstev, jako je např. prezident státu a bývalý předseda vlády Bitr, nebo také ministr vnitra Koleslaw, který se snaží o to, aby byl *Boletus arcanus* úplně zničen.

V McRoupolosoově továrně se Gregor Marty seznamuje s dalšími najatými „hledači“ *Boletu arcanu* – např. s jednovaječnými dvojčaty Zuzkou a Helenkou Kolenatými, s komunistou Hynkem, s mladíky Honzou a Petrem a s Mangafejs, jež vypadá jako komiksová postava, což dokazuje i její jméno – Manga je totiž název komiksu japonského stylu.

Z nakladatelství poznáváme okrajově šéfredaktora Volfa, ale důležitou roli v závěru knihy sehrává postava spisovatele Miloše Macha, jehož vzhled je kopií Gregora Martyho.

5.3 Časoprostor

Děj románu *Boletus arcanus* je zasazen do současnosti, konkrétně však do let, kdy byl román vydán (2011) – poznáváme to např. na tom, že postavou prezidenta státu naráží Urban na Václava Klause, který byl v té době skutečně prezidentem: „*Prezident má ženská ňadra velikosti 4, možná 5, a očividně se z nich raduje...*“¹⁸⁶ (mj. i některé ilustrace Pavla Růta vyobrazují podobiznu Václava Klause). Také určité společenské situace v knize by se daly přirovnat k současnému společenskému dění. Autor rovněž naráží na některé problémy současného světa:

„*Vezmi si třeba internet [...] Anebo chytré mobily [...] anebo sebevražedné teroristy vraždící lidi, co nemají nic společného s politikou, kterou teroristi chtějí zničit. Kdyby mě v mých dvaceti někdo přesvědčil, že se tohohle ve čtyřiceti dožiju, skočil bych z Nuseláku.*“

„*Ale proč? Mobily snad tak špatné nejsou. A internet...*“

„*Já vím. Ale vadí mi, že to bereme jako naprostou samozřejmost a dokonce se bez toho neobejdeme.*“¹⁸⁷

Příběh se odehrává v reálném prostředí, a to převážně v Praze a v jejím okolí. Oproti Urbanovým předchozím dílům se zde ale Praha dostává do pozadí a není tak podstatnou součástí románu. Hlavní hrdina, Gregor Marty, bydlí v šestém patře v pronajatém bytě jednoho panelového domu na bohnickém sídlišti. Na houby jezdí Gregor do lesů na Kokořínsku, konkrétně do oblasti pod hradem Houska, kde také nalezne *Boletus arcanus*. Kokořínsko

¹⁸⁶ URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 260.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 118.

je rovněž oblíbeným houbařským místem Miloše Urbana, jak uvedl v jednom z rozhovorů.¹⁸⁸ V těchto lesích se stane mnoho důležitých dějových momentů, připomínajících často prvky thrilleru. Autor také popisuje cestu z Prahy do tohoto lesa: „*Nejdřív okreska přes Zdiby, pak dálnice, pak hladká silnice Kokořínským dolem, nakonec silnička samý výmol přecházející v cestu, kde se auta jen stěží vyhnou. Kolem úzké rybníky, zelené louky a černé stráně.*“¹⁸⁹

Jak bylo již zmíněno, velká část příběhu je zasazena do Prahy, kde se čtenář ocitá např. v sídle České mykologické společnosti, kam šel Marty zkontrolovat nález neobvyklého hříbu; v Pálffyho paláci na Malé Straně, kde proběhl literární večírek, na němž se Gregor seznamuje s Kristinou; v bytě Emilie Prusové, jež se nachází v Mánesově ulici atd. Zajímavým místem, kam se Gregor Marty dostává, je zámek v Lánech – letní sídlo prezidenta, se kterým se zde setkává. Za hranice České republiky se dostáváme pouze v případě koncertu Eliny Sarkany, který se uskutečnil v Drážďanech v kostele Frauenkirche.

Kromě lesa se nejvíce scén odehrává v bytě Gregora Martyho, v bytě Emilie Prusové a v McRoupolosově továrně ve Zbraslavi.

5.4 Jazyk a styl

Vypravěčem příběhu je hlavní hrdina, Gregor Marty, jehož existenci ale autor v závěru románu zpochybňuje. Tímto znejišťuje čtenáře, kteří se zamýšlí nad tím, komu tento příběh ve skutečnosti patří. Román je tedy psán v ich-formě, avšak dialogy mezi postavami jsou realizovány prostřednictvím přímé řeči, díky čemuž působí na čtenáře autentičtěji. Kompozice díla je chronologická, místy retrospektivní (např. když se vzpomíná na životní příběh Paquina apod.).

Autor užívá velmi svižný a nápaditý jazyk plný neobvyklých výrazů (např. *houbařské války*, *houbový fabulátor*) a přirovnání (např. „*Praha byla jako vyjedená...*“¹⁹⁰). Líbilo se mi také přirovnání současné literatury k hudbě: „*...tohle byla čirá tonální psychóza. Když cellista na chvíli ustal, přitočil jsem se k němu s otázkou, co to vlastně hraje. Nevrlé odpověděl,*

¹⁸⁸ PAVELKA, Zdenko. Poblil bych jim polobotky, říká spisovatel Miloš Urban. In: *Novinky.cz* [online]. 20. 4. 2011 [cit. 23. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/poblil-bych-jim-polobotky-rika-spisovatel-milos-urban-86787>

¹⁸⁹ URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 10.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 272.

že Stravinského [...] Chtěl jsem vědět, proč bylo vybráno něco tak energujícího, jestli to snad má evokovat současnou literaturu...¹⁹¹

V některých popisech autor útočí na smysly: „Běžná hřibovitá chuť, ta přišla první, rozvinula se v ústech a v charakteristické vůni stoupla do nosohltanu. Potom se přihlásila lahodnost lesa, amalgám chuti a vůně, která se pohybuje někde mezi liskovým oříškem a ogrilovanou borovicovou šiškou, s příděchem lesních trav.“¹⁹² A velmi výstižně popisuje halucinogenní stavy, které *Boletus arcanus* vyvolává: „...nohy mě neunesly a já sebou praštil na koberec. Byl žlutý a strašně velký, přitom měl být docela malý, s krémovými a zelenými kulatými čtverci a dírou. Kam se poděla zelená barva? Díval jsem se kolem sebe, všechno bylo fialové a malé [...] Kolem putovala sklenice, zamával jsem jí, zkosení stěn způsobovalo, že se kutálela v kruzích a pořád zrychlovala. Natáhl jsem po ní ruku a praštil hlavou o podlahu, ta byla měkká, žlutá, chlupatá, nekonečná.“¹⁹³ Pro Miloše Urbana je také typická hra se slovy: „Příliš mnoho eg“ [...] já to hned přeložil „příliš mnoho vajec“ [...] „Ego, myslel jsem ego...“¹⁹⁴

5.5 Literární aluze

Literární aluze jsou neodmyslitelnou součástí Urbanovy tvorby a jinak tomu není ani v případě románu *Boletus arcanus*. Urban v něm odkazuje především na spisovatele Karla Čapka, jehož citátem celá kniha začíná: „Každý zázrak se musí vysvětlit. Jinak je nesrozumitelný.“¹⁹⁵ V jednom z rozhovorů Urban uvedl, že na Čapkovi se mu líbí humor „...a taky věčnost, až jakási „obyčejnost“, i když zpracovává ryze fantaskní téma.“¹⁹⁶

Nejvýraznější je zde aluze na Čapkovo drama *Věc Makropulos*, a to hlavně v tématu, čímž je v tomto případě touha lidstva po mládí a nesmrtelnosti. Urban nahradil Čapkův elixír mládí magickou houbou *Boletus arcanus*, která však prokazuje stejné účinky. Narozdíl od Čapkova elixíru mládí je však magický *Boletus arcanus* „volně dostupný“ – ne všichni ho umí hledat, ale dá se k němu celkem jednoduše dostat (dá se odkoupit,

¹⁹¹ URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 44.

¹⁹² Tamtéž, s. 58.

¹⁹³ Tamtéž, s. 96.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 80.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 7.

¹⁹⁶ PAVELKA, Zdenko. Poblil bych jim polobotky, říká spisovatel Miloš Urban. In: *Novinky.cz* [online]. 20. 4. 2011 [cit. 23. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/poblil-bych-jim-polobotky-rika-spisovatel-milos-urban-86787>

některí ho ukradnou atd.). Tato skutečnost vygraduje v samotném závěru románu, kdy je Čapkův elixír mládí a nesmrtelnosti poeticky spálen, ale *Boletus arcanus* jen tak zničit nelze (i z toho důvodu, že je velmi návykový). Odlišnost spatřujeme i v přístupu protagonistů k této zázračné látce a v celkovém vyznění díla: Čapkovi protagonisté totiž pouze polemizují nad tím, co by se mohlo stát a jak by společnost mohla vypadat, kdyby byl elixír mládí a nesmrtelnosti přístupný všem, kdežto Urban nám přímo a realisticky vyobrazuje, jak to vypadá, když magická houba zajišťující mládí a nesmrtelnost pohltí lidstvo a ukazuje nám, jaké to má negativní dopady nejen na jedince, ale i na celou společnost.

Další velmi zřetelnou aluzi na Čapkovu *Věc Makropulos* je výběr postav a jejich jmen. Křestní jména a příjmení postav jsou různě promíchána, ale můžeme si všimnout, že např. ženská protagonistka románu *Boletus arcanus* (Emilie Prusová) převzala příjmení od mužského protagonisty z Čapkova dramatu *Věc Makropulos* (Jaroslava Pruse), nebo také naopak – mužští protagonisté Urbanova románu (Gregor Marty, Konstantin McRoupolos) mají jméno Čapkovy ženské protagonistky (Emilie Marty, Eliny Makropulos, Ellian MacGregor). V Urbanově díle se rovněž Emilie změní na Elinu (avšak v Čapkově dramatu k tomu dochází v opačném pořadí – z Eliny se stává Emilie). Rozdílné je také to, že v románu *Boletus arcanus* Emilie získává úplně jinou podobu, kdežto u Emilie z *Věci Makropulos* zůstává vzhled stejný. Urban také nenápadně a humorně naznačuje, že jméno Gregor Marty je převzato z jiného díla (tedy z *Věci Makropulos*), a to v momentě, kdy se Gregor Marty představuje docentu Smolovi:

„Jmenuju se Gregor Marty.“

„Vy jste Maďar?“

„Ne.“

„Tak po kom máte to jméno?“

Odkášlal jsem si.¹⁹⁷

Další jména postav z dramatu *Věc Makropulos* Urban zakomponoval do románu jen okrajově – např. Hauk („Měl jsem kolegu Hauka, patřil mezi nejlepší české mykology.“¹⁹⁸), nebo „hledáčky“ Boletu arcanu: „Tohle je Zuzka Kolenatá a tohle Helenka Kolenatá. Jednovaječná dvojčata.“¹⁹⁹ (stejná příjmení jako advokát dr. Kolenatý z *Věci Makropulos*). Výjimečnou roli sehraje postava Kristiny, která představuje v obou dílech mladou dívku,

¹⁹⁷ URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 18.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 102.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 232.

avšak její závěrečné počínání se výrazně liší. V Čapkově podání Kristina spálí nad svíčkou recept na elixír mládí, čímž zabrání tomu, aby lidé žili věčně, avšak v Urbanově románu je Kristina ta, která nejvíce bojuje za to, aby *Boletus arcanus* nebyl zničen.

V románu *Boletus arcanus* je pro čtenáře největším překvapením odhalení McRoupolosova tajemství o tom, kdo doopravdy je, což je v podstatě stejné jako Čapkovo odhalení, že Emilie Marty je ve skutečnosti Elina Makropulos. Urban do textu schoval i skryté varování před Věcí Makropulos – elixírem mládí a nesmrtelnosti: „*Poznamenala, že setkání s McRoupolosem bylo nevyhnutelné, ale at' si na toho parchanta dávám pozor.*“²⁰⁰ Urban také píše o Konstantinu McRoupolosovi, že je „vyumělkovaný“, což by mohla být narážka na Čapkovu umělkyni E. Makropulos. V obou dílech se rovněž objevuje postava proslulé operní pěvkyně a části textu ve španělštině (v případě Urbanova románu se jedná např. o název písně ve španělštině).

„*Mám rád Věc Makropulos, některé výstupy mi přijdou až kafkovské ve svém zoufalém humoru – myšleno pozitivně. Jenom mi ta hra přijde hodně ukecaná, pokud smím kritizovat Mistra. Já se snažil být mnohem úspornější, i proto jsem ten román nakonec seškrtnal na polovinu délky. Snad jsem to neosekal moc.*“²⁰¹ uvádí Urban v jenom z rozhovorů.

V Urbanově knize sledujeme také jisté paralely s Čapkovým románem *Krakatit*. Máme na mysli např. putování hlavního hrdiny, během něhož se, podobně jako inženýr Prokop z románu *Krakatit*, setkává s různými lidmi i s politickými skupinami (podobné je také to, že je hlavní hrdina držen na zámku). Podobnost lze spatřit i ve využití erotického motivu, který v obou dílech doprovází děj od začátku do konce. V závěru románu Urban dokonce zmiňuje Čapka v souvislosti s výbuchem elektrárny, čímž naráží také na tragické události z roku 1986, a to na výbuch Černobylu: „*Ta samá záře byla pozorována v lesích od roku devatenáct set osmdesát šest, kdy na Východě vyletěla do vzduchu jaderná elektrárna a celý půlrok nato foukal vítr západním směrem. Četli jsme tehdy ve škole Karla Čapka. Říkali jsem pak, že bouchl krakatit.*“²⁰²

Klíčová uvádí, že se v díle vyskytují i shodné motivy s dramatem *Bílá nemoc* od Karla Čapka.²⁰³ Tato shodnost by mohla být např. mezi postavou Konstantina McRoupolose

²⁰⁰ URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 73.

²⁰¹ PAVELKA, Zdenko. Poblil bych jim polobotky, říká spisovatel Miloš Urban. In: *Novinky.cz* [online]. 20. 4. 2011 [cit. 23. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/poblil-bych-jim-polobotky-rika-spisovatel-milos-urban-86787>

²⁰² URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 305.

²⁰³ KLÍČOVÁ, Eva. Urbanus postmodernus. *Host*, 2011, roč. 27, č. 6, s. 52 – 53.

a postavou dr. Sigelia z Čapkova dramatu *Bílá nemoc*, jelikož oba řídí nějakou velkou společnost (McRoupolos řídí továrnu na zpracování Boletu arcanu, dr. Sigelius řídí kliniku) a ani jednomu tolik nezáleží na lidech, které mají kolem sebe (soustřeďují se spíše na povrchní věci, jako je bohatství, sláva apod.).

Miloš Urban ukryl v knize i další narážky na spisovatele Karla Čapka – např. hlavní hrdina, Gregor Marty, si schovává prášek z Boletu arcanu v Čapkově knize *Trapné povídky*: „*Sáhl jsem po zeleném svazku ve výši očí: Trapné povídky Karla Čapka. [...] Jen tak obrátit knihu hřbetem vzhůru by znamenalo přijít o spoustu výtečného materiálu. A tak jsem ty povídky vyšňupal.*“²⁰⁴ Nebo se zde také vyskytuje zmínka o díle jeho bratra, Josefa Čapka: „*Děti poslouchaly, co jim muž čte z knížky s ilustrovanou obálkou. Poznal jsem podle obrázku Povídání o pejskovi a kočičce od Josefa Čapka.*“²⁰⁵ Na odkaz ke Karlu Čapkovi se Urban v podstatě přiznává (prostřednictvím postavy spisovatele Miloše Macha) i v samotné knize: „*Prý že opisuju od Čapka.*“²⁰⁶

²⁰⁴ URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011, s. 281 – 282.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 128.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 302.

Závěr

V této diplomové práci jsme se snažili zanalyzovat literární tvorbu Miloše Urbana z hlediska literárních aluzí a následně interpretovat román *Boletus arcanus*, a to rovněž s ohledem na literární aluze. Poukázali jsme tak na promyšlenost Urbanovy tvorby a na to, že má smysl v jeho dílech hledat víc než jen příběh. Nejenom, že objevení literárních aluzí může ovlivnit výslednou interpretaci díla, ale také může ovlivnit a obohatit samotného čtenáře.

Nejprve jsme se zabývali obecným vymezením pojmu aluze. V druhé kapitole jsme se zaměřili na český postmodernismus a na jeho obecnou charakteristiku. V rámci této kapitoly jsme se snažili také popsat vývoj českého postmodernismu a jeho nejznámější představitele.

Dále jsme shrnuli život Miloše Urbana a jeho literární tvorbu, kterou jsme se snažili rozdělit do několika kategorií podle převládajícího zdroje inspirace – ať už tematického, či žánrového. První kategorii Urbanovy tvorby jsme nazvali „Inspirace dlouho tradovaným příběhem“, do které jsme začlenili Urbanův první román *Poslední tečka za Rukopisy* (1998) a novelu *Pole a palisáda: Mýtu o kněžně a sedlákovi* (2006). Další kategorii Urbanovy tvorby jsme označili jako „Inspirace detektivními thrillery“ a zařadili jsme do ní trojici gotických románů: *Sedmikostelí* (1999), *Stín katedrály* (2003) a *Santiniho jazyk* (2005), ale také novelu *Michaela – události v klášteře svatého anděla* (2004). Žánrem detektivního thrilleru se Urban inspiroval i v knihách *Přišla z moře* a *Kar*, které se ale na rozdíl od výše zmíněných děl neodehrávají v prostředí Prahy. Třetí kategorií jsou „Romány inspirované historií“, což jsou díla *Lord Mord* (2008), *Praga piccola* (2012) a nejnovější román *Továrna na maso* (2022). Následující kategorie – „Inspirace současnou společností“ se věnuje aktuálním problémům současné společnosti a patří sem dílo *Paměti poslance parlamentu* (2002), román *Boletus arcanus* (2011) a román *Závěrka aneb ztížená možnost happy-endu* (2017). Menší výjimkou v této kategorii je jediný Urbanův sci-fi román *Urbo Kune* (2015), který se sice odehrává v budoucnosti, ale upozorňuje na problémy současnosti, proto ho řadíme do této kategorie. Dalším výjimečným případem je ekologický román *Hastrman* (2001), jelikož první část tohoto románu se odehrává v devatenáctém století, avšak druhá část románu je už zasazená do současnosti a řeší aktuální téma, a to devastaci přírody. Poslední kategorii Urbanovy tvorby jsme pojmenovali „Další tvorba“, kam spadá povídka *Mrtvý holky: Deset divných povídek* (2007), dvě divadelní hry *Trochu lásky* (2003) a *Nože a růže aneb topless party* (2005) a kniha *Pustým městem* (2020), která obsahuje fotografie Pavla Hrocha, k nimž jsou připojeny texty Miloše Urbana.

Literární aluze v Urbanově tvorbě jsme rozdělili na aluze mimotextové, aluze vnitrotextové a aluze mezitextové. Zjistili jsme, že z mimotextových aluzí se v Urbanově tvorbě objevují nejčastěji aluze na různé historické epochy a události, jako je např. pražská asanace, proměny Libně a továrny Praga v období první republiky, období národního obrození atd. Urban ve svých dílech poukazuje především na to, jaké měly tyto události vliv na vývoj a fungování společnosti. V některých dílech hrají významnou roli také odkazy na architekturu, konkrétně na různé církevní stavby (např. na Chrám svatého Víta, Santiniho stavby atd.). Téměř v každém Urbanově díle se objevují také aluze na významné osobnosti, které se většinou ukrývají ve jménu nějaké postavy (např. Roman Rops – odkaz na Féliciena Ropse, Tomáš Mor – odkaz na Thomase Mora atd.). Urban si pro své aluze vybírá jak osobnosti známější, které většina čtenářů jednoduše odhalí, tak i osobnosti méně známé, či zapomenuté, na něž přijdou jen zvědavější čtenáři. Zajímavé jsou rovněž odkazy na Miloše Urbana samotného, nebo na jeho předchozí díla (např. opětovné využití postavy Maxe Unterwassera apod.). Odhalení aluzí vnitrotextových není úplně snadné a vyžaduje důkladné prostudování díla. Proto jsme se z hlediska těchto aluzí zaměřili hlavně na román *Hastrman*. Zjistili jsme, že autor v průběhu děje čtenáři několikrát nenápadně prozrazuje, co se stane v samotném závěru knihy a jaký osud čeká hastrmana.

Rovněž jsme došli k závěru, že mezitextové aluze jsou v díle Miloše Urbana velmi rozmanité. Jedná se např. o parafráze určité části textu z jiného literárního díla, o aluze na literární žánr (např. gotické romány), na nějakou postavu z jiného literárního díla (např. hastrman je aluzí na Erbenova Vodníka, ale v něčem se podobá také Vilémovi z Máchova *Máje*), nebo se Urban inspiruje např. námětem jiného autora atd. Jistou shodu můžeme spatřovat i ve vyobrazení určité atmosféry a v některých popisech (např. popisy krajiny v Urbanově románu *Hastrman* se podobají popisům krajiny z literárních děl z období romantismu). V některých případech se jedná pouze o aluze, jež mají vyznít spíše humorně a nejsou nijak zásadní pro pochopení a celkové vyznění díla. Z hlediska výběru autorů a jejich literárních děl Urban volí pro své aluze jak spisovatele české, tak i spisovatele zahraniční (často se objevuje odkaz např. na Karla Hynka Máchu, na Boženu Němcovou, či na Goetha).

V románu *Boletus arcanus* jsme potvrdili, že největším zdrojem inspirace pro Urbana bylo Čapkovo drama *Věc Makropulos*. V obou knihách je hlavním tématem lidská touha po věčném mládí a nesmrtelnosti, kterou Urban přesouvá a vztahuje k současné společnosti. Na první pohled si můžeme také všimnout, jak si Urban pohrává se jmény postav z *Věci*

Makropulos. Urban v románu ale zanechává odkaz i na další Čapkova díla (např. na *Krakatit* a další).

Odhalování literárních aluzí v díle Miloše Urbana pro mne bylo velmi obohacující a dozvěděla jsem se díky tomu spoustu nových a zajímavých věcí. Člověk se tak více zamýšlí nad celým dílem a nad nejrůznějšími detaily, nad kterými by se mnohdy ani nepozastavil. Díky aluzím mi některé věci dávaly mnohem větší smysl.

Promyšlené zakomponování aluzí do literárního díla vyžaduje dle mého názoru velké úsilí, a hlavně dokonalou znalost dalších literárních děl a jiných souvislostí. Obdivuji tedy Miloše Urbana a považuji ho za velmi vzdělaného člověka, a to nejen z oblasti literatury, ale také z oblasti historie a mnoho dalších. Tento fakt se mi potvrdil také během čtení, či poslouchání nejrůznějších rozhovorů s Milošem Urbanem, které byly vždy přínosné. Na závěr si dovolím použít slova samotného autora, která mi utkvěla v paměti: „*To, co si přečtete, vám nikdo nevezme, leda vaše paměť. Ale pár kousků v ní přece jen uvízne. Kvůli těm stojí za to číst.*“²⁰⁷

²⁰⁷ ŠIMEČKOVÁ, Marta. Miloš Urban: „Čtenáři po mně chtějí temnotu“ (rozhovor s Milošem Urbanem). In: *VašeLiteratura.cz* [online]. 1. 7. 2009 [cit. 23. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/rozhovory/229-ctenari-po-mne-chteji-temnotu>

Seznam použité literatury

BEKE, Márton. Aluze v Urbanově románu Hastrman. In: PAVERA, Libor. *Postmodernismus v české a slovenské próze*. Opava: Slezská univerzita, 2003, s. 152 – 158.

BROŽOVÁ, Karolína. *Historická beletrie a postmoderna. Obraz starších českých dějin v dílech Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014.

ČAPEK, Karel. *Věc Makropulos*. Praha: Artur, 2015.

EXNER, Milan. Kritika v době postkritické. *Tvar*, roč. 4, č. 24, 1993, s. 6.

FIALOVÁ, Alena, Petr HRUŠKA a Lenka JUNGMANNOVÁ, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014.

FIC, Igor. Hastrman aneb Dej, o čem doma nevíš. *Tvar*, roč. 12, č. 20, 2001, s. 1, 4 – 5.

FICOVÁ, Sylva. Román z Prahy. *Tvar*, roč. 11, č. 2, 2000, s. 13.

GILK, Erik. *Prozaická zastavení: první dekáda recenzentova*. Praha: Protis, 2010.

HAMAN, Aleš. Fikce a imaginace v prózách devadesátých let. *Tvar*, roč. 12, č. 17, 2001, s. 6 – 7.

HAMAN, Aleš. *Literatura v průsečíku pohledů: teorie, historie, kritika*. Praha: Nakladatelství ARSCI, 2003.

HAMAN, Aleš. Mystifikace na druhou. *Literární noviny*, roč. 10, č. 1, 1999, s. 11.

HAMAN, Aleš. Urban hravý povídkář. *Tvar*, roč. 18, č. 9, 2007, s. 2.

HEČKOVÁ, Michaela. Praha magická, morbidní a recyklovaná. *Literární noviny*, roč. 20, č. 4, 2009, s. 10.

HOMOLÁČ, Jiří. Aluze v slovesných textech uměleckých (Úvaha pojmoslovná). *Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka*. Praha: Melantrich, roč. 50, č. 4, 1989, s. 288 – 294.

HRTÁNEK, Petr. Chytře smyšlená historie o boji se Zlem. *Host*, roč. 25, č. 2, 2009, s. 65 – 67.

HRTÁNEK, Petr. Mrtvý holky to chtěj taky. *Tvar*, roč. 18, č. 9, 2007, s. 2.

HRTÁNEK, Petr. Stručná mluvnice Santiniho jazyka. *Tvar*, roč. 16, č. 21, 2005, s. 2.

HRTÁNEK, Petr. Ukecaná tajemství. *Host*, roč. 32, č. 3, 2016, s. 76 – 77.

HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008.

JANOUSEK, Pavel. Miloš Urban: Lord Mord. Pražský román. Argo, Praha 2008. *Tvar*, roč. 19, č. 21, 2008, s. 3.

JANOUSEK, Pavel. Nepaměti aneb Urbanova automobilovo-magická Libeň. *Host*, roč. 28, č. 10, 2012, s. 76 – 77.

JANOUSEK, Pavel. Vpředvzad! *Tvar*, roč. 12, č. 20, 2001, s. 6 – 7.

KLÍČOVÁ, Eva. Urbanus postmodernus. *Host*, roč. 27, č. 6, 2011, s. 52 – 53.

KOUBA, Karel. Sex, drogy & asanace. Nad rudým románem Miloše Urbana. *A2*, roč. 5, č. 2, 2009, s. 7.

KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech: obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015.

KRATOCHVIL, Jiří. *Vyznání příběhovosti*. Brno: Petrov, 2000.

KRAUSOVÁ, Lenka. Špatně promazaný stroj. *Tvar*, roč. 16, č. 21, 2005, s. 2.

KRUPIČKOVÁ, Lenka. *Vývoj kritické recepce próz Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017.

KUDLÁČ, Antonín K. K. Gotická „bestia triumphans“ Miloše Urbana. *Literární noviny*, roč. 10, č. 44, 1999, s. 10 – 11.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002.

MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015.

MALÝ, Radek. Živel. *Aluze: časopis pro literaturu, filosofii a jiné*, roč. 6, č. 1, 2002, s. 171 – 172.

- MATOUŠEK, Petr. Utopie utopená v pomstě. *Host*, roč. 17, č. 8, 2001, s. 10.
- NOVOTNÝ, Vladimír. *Ta naše postmoderna česká: kritické vizitky literární současnosti*. Praha: Protis, 2008.
- PACLTOVÁ, Marie. *Autobiografické prvky v prózách Miloše Urbana*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, 2016.
- PATOČKA, Jakub. Bubáci pro nevšední časy. *Literární noviny*, roč. 12, č. 44, 2001, s. 9.
- PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002.
- URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011.
- URBAN, Miloš. *Hastrman*. Praha: Argo, 2001.
- URBAN, Miloš. Jak jsem dal spálit parlament... *Host*, roč. 24, č. 7, 2008, s. 2.
- URBAN, Miloš. *Paměti poslance parlamentu*. Praha: Argo, 2002.
- URBAN, Miloš. *Santiniho jazyk*. Praha: Argo, 2005.
- ZAPLETAL, Petr. Co je aluze. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. Řada literárněvědná bohemistická (V), č. 7. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 51 – 63.

Internetové zdroje

BÍLEK, Petr A. Každá věc ať dospěje na své místo: Sylvie Richterová vydává po dvaceti letech novou prózu. In: *Respekt* [online]. 31. 8. 2014 [cit. 5. 5. 2022]. Dostupné z:

<https://www.respekt.cz/tydenik/2014/36/vytecne-pameti-a-rozpolceny-vypravec>

CINGER, František. Miloš Urban: Karel Čapek je ohromný autor. In: *Novinky.cz* [online].

15. 10. 2015 [cit. 8. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/clanek/milos-urban-karel-capek-je-ohromny-autor-328904>

České literární centrum. *Miloš Urban*. [online]. [cit. 11. 3. 2022]. Dostupné z:

<https://www.czechlit.cz/cz/autor/milos-urban-cz/>

České literární centrum. *Miloš Urban: Závěrka: aneb ztížená možnost happy-endu*. [online].

[cit. 25. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/kniha/zaverka-aneb-ztizena-moznost-happy-endu-cz/>

Česká společnost rukopisná. *Historie České společnosti rukopisné*. [online]. [cit. 5. 6. 2022].

Dostupné z: <http://www.rukopisy.cz/rkz/csr/historie.html>

Databáze knih. *Citlivý člověk*. [online]. [cit. 9. 5. 2022]. Dostupné z:

<https://www.databazeknih.cz/knihy/citlivy-clovek-339496>

Databáze knih. *Liška v dámu*. [online]. [cit. 5. 5. 2022]. Dostupné z:

<https://www.databazeknih.cz/knihy/liska-v-damu-402339>

Databáze knih. *Pustým městem*. [online]. [cit. 25. 4. 2022]. Dostupné z:

<https://www.databazeknih.cz/knihy/pustym-mestem-473146>

Databáze knih. *Továrna na maso*. [online]. [cit. 25. 4. 2022]. Dostupné z:

<https://www.databazeknih.cz/knihy/tovarna-na-maso-487865>

HOFFMANNOVÁ, Jana. Aluze. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*.

[online]. 2017 [cit. 6. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ALUZE>

LOJÍN, Jiří. Kdo je Anděla Tcherná? In: *Vaše Literatura.cz* [online]. 15. 10. 2015

[cit. 15. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/pro-dospELE/5327-paralelni-roman>

KOTRLA, Pavel. Temné stíny gotiky. In: *Český rozhlas Vltava* [online]. 24. 11.2003 [cit. 22. 4. 2022]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/temne-stiny-gotiky-7877361>

MAC365. Miloš Urban: Když přijde skvělý nápad a pak se ukáže, že se jen opakujete. [online]. 26. 9 2019 [cit. 15. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.mac365.cz/milos-urban-kdyz-prijde-skvely-napad-a-pak-se-ukaze-ze-se-jen-opakujete/t1219>

MAREŠOVÁ, Milena M. „Vždyť to všechno jsem musela prožít.“ Točité věty jsou vyvoláváním, zповědí i dokumentem. In: *Český rozhlas Vltava* [online]. 9. 7. 2015 [cit. 5. 5. 2022]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/vzdyt-vsechno-jsem-musela-prozit-tocite-vety-jsou-vyvolavanim-zpovedi-i-5073477>

MUKNER, Daniel. Urban, Miloš: Kar. In: *iLiteratura.cz* [online]. 21. 8. 2019 [cit. 17. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/Clanek/41977/urban-milos-kar>

MYŠKOVÁ, Ivana. Ivan Matoušek: Oslava. In: *Český rozhlas Vltava* [online]. 2. 11. 2009 [cit. 5. 5. 2022]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/ivan-matousek-oslava-5163078>

Nakladatelství Argo. *Paměti poslance parlamentu*. [online]. [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: <https://argo.cz/knihy/pameti-poslance-parlamentu/>

PAVELKA, Zdenko. Poblil bych jim polobotky, říká spisovatel Miloš Urban. In: *Novinky.cz* [online]. 20. 4. 2011 [cit. 23. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/poblil-bych-jim-polobotky-rika-spisovatel-milos-urban-86787>

PECHOVÁ, Veronika. Miloš Urban: Zda budu psát něco dál, to opravdu nevím a je mi to jedno. Bylo toho dost. In: *Literární noviny* [online]. 31. 8. 2014 [cit. 5. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.literarky.cz/literatura/2140-milos-urban-zda-budu-psat-neco-dal-to-opravdu-nevim-a-je-mi-to-jedno-bylo-toho-dost>

PILÁTOVÁ, Markéta. Recenze: Román Miloše Urbana o amatérském fotografování je třeba olajkovat. In: *Hospodářské noviny* [online]. 15. 3. 2017 [cit. 25. 4. 2022]. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-65657640-milos-urban-zaverka-kniha-argo-recenze>

SCHMARZ, Vít. Urbo Kune, Paralelní román. In: *Respekt* [online]. 21. 11. 2015 [cit. 24. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2015/48/drimajici-mesto-spici-roman>

ŠIMEČKOVÁ, Marta. Miloš Urban: „Čtenáři po mně chtějí temnotu“ (rozhovor s Milošem Urbanem). In: *VašeLiteratura.cz* [online]. 1. 7. 2009 [cit. 23. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/rozhovory/229-ctenari-po-mne-chteji-temnotu>

ŠRÁMEK, Petr. Miloš Urban: Jsem smířen s tím, že už nikdy nic nenapišu. In: *Český rozhlas Vltava*. [online]. 22. 7. 2019 [cit. 25. 4. 2022]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/milos-urban-jsem-smiren-s-tim-ze-uz-nykdy-nic-nenapisu-7956725>

ŠŤASTKA, Jakub. Spisovatel Miloš Urban: Rád bych napsal čistokrevnou komedii (rozhovor s Milošem Urbanem). In: *deník.cz* [online]. 27. 6. 2018 [cit. 28. 5. 2022]. Dostupné z: https://www.denik.cz/ostatni_kultura/spisovatel-milos-urban-rad-bych-napsal-cistokrevnou-komedii-20180627.html

Seznam příloh

Příloha číslo 1: Obálka knihy *Boletus arcanus* (návrh a ilustrace – Pavel Růt)

Příloha číslo 2: Ilustrace Pavla Růta z knihy *Boletus arcanus*

Příloha číslo 3: Ilustrace Pavla Růta z knihy *Hastrman*

Příloha číslo 4: Ilustrace Pavla Růta z knihy *Hastrman*

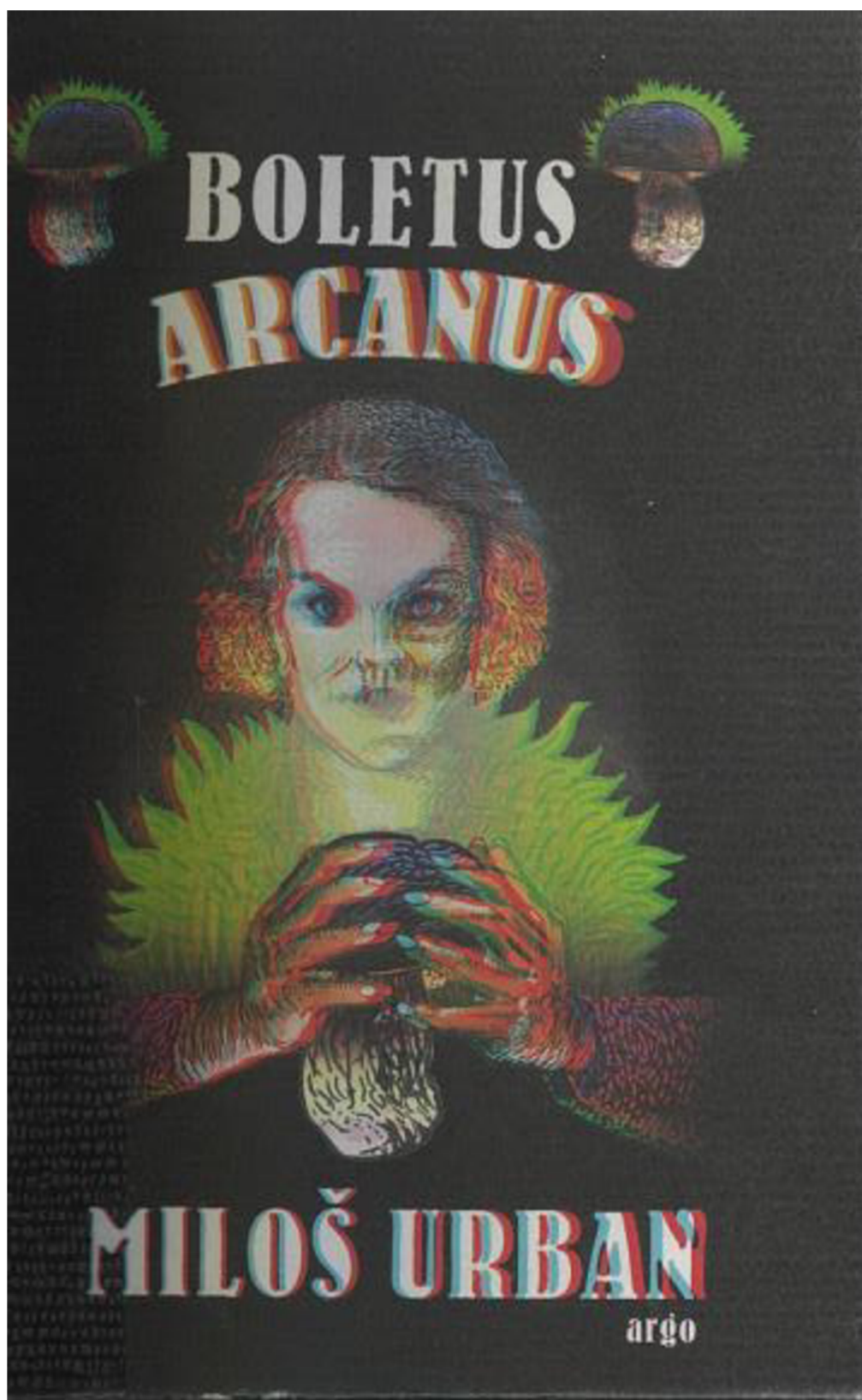
Příloha číslo 5: Ilustrace Pavla Růta z knihy *Santiniho jazyk*

Příloha číslo 6: Ilustrace Pavla Růta z knihy *Santiniho jazyk*

Příloha číslo 7: Ilustrace Pavla Růta z knihy *Paměti poslance parlamentu*

Příloha číslo 8: Vložená příloha – disk CD ROM obsahující diplomovou práci

Příloha číslo 1 – Obálka knihy *Boletus arcanus* (návrh a ilustrace – Pavel Růt)

Zdroj: URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011.

Příloha číslo 2: Ilustrace Pavla Růta z knihy *Boletus arcanus*

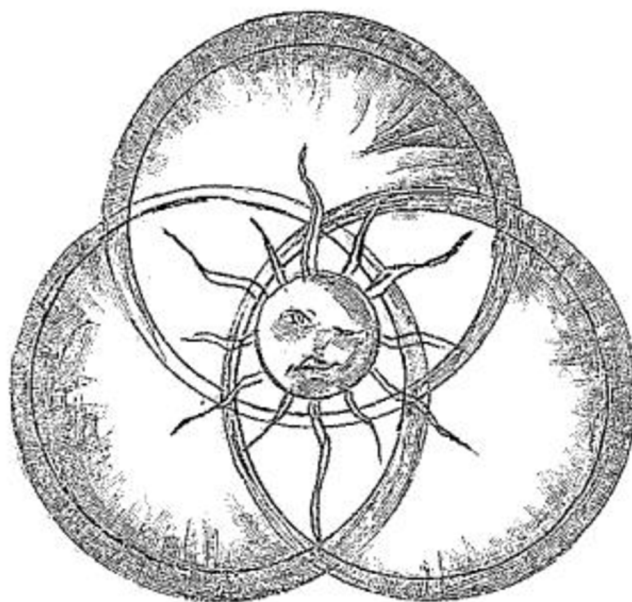
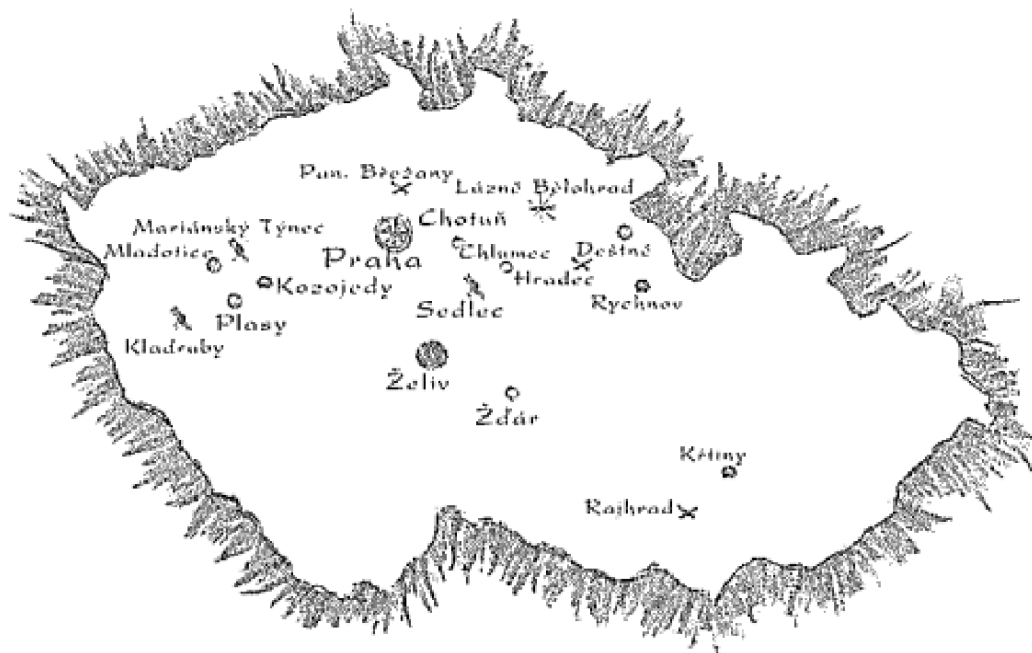
Zdroj: URBAN, Miloš. *Boletus arcanus*. Praha: Argo, 2011.

Příloha číslo 3, 4 – Ilustrace Pavla Růta z knihy *Hastrman*

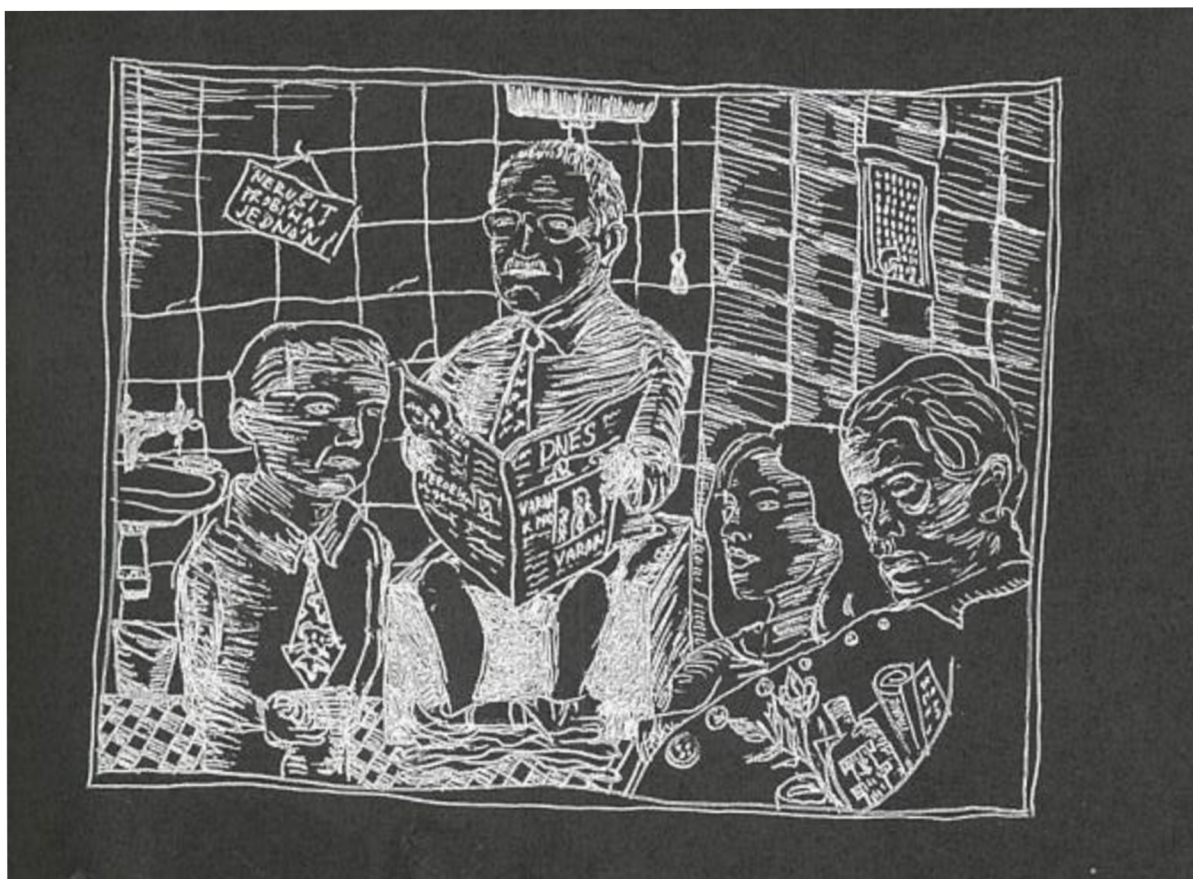
Zdroj: URBAN, Miloš. *Hastrman*. Praha: Argo, 2001.

Příloha číslo 5, 6 – Ilustrace Pavla Růta z knihy *Santiniho jazyk*

Zdroj: URBAN, Miloš. *Santiniho jazyk*. Praha: Argo, 2005.

Příloha číslo 7 – Ilustrace Pavla Růta z knihy *Paměti poslance parlamentu*

Zdroj: URBAN, Miloš. *Paměti poslance parlamentu*. Praha: Argo, 2002.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Marie Glozová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Daniel Jakubiček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Literární aluze v díle Miloše Urbana
Název v angličtině:	Literary allusion in the work of Miloš Urban
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá literárními aluzemi v díle Miloše Urbana. Práce se zaměřuje na vymezení pojmu aluze, na český postmodernismus, soustředí se na život a literární tvorbu Miloše Urbana a na literární aluze, které se v jeho díle nachází. Práce také obsahuje interpretaci a analýzu románu <i>Boletus arcanus</i> , a to zejména z hlediska literárních aluzí. Cílem diplomové práce je analyzovat dílo Miloše Urbana z hlediska literárních aluzí a interpretovat román <i>Boletus arcanus</i> s ohledem na literární aluze.
Klíčová slova:	Aluze, Miloš Urban, český postmodernismus, literární aluze v díle Miloše Urbana, <i>Boletus arcanus</i>
Anotace v angličtině:	The diploma thesis deals with literary allusions in the work of Miloš Urban. Thesis focuses on the definition of the concept of allusion, on czech postmodernism, focuses on the life and literary work of Miloš Urban and on literary allusion, which is found in his work. Thesis also contains an interpretation and analysis of the novel <i>Boletus arcanus</i> , especially in terms of literary allusion. The aim of the diploma thesis is to analyze the work of Miloš Urban in terms of literary allusions and to interpret the novel <i>Boletus arcanus</i> with regard to literary allusions.
Klíčová slova v angličtině:	Allusion, Miloš Urban, czech postmodernism, literary allusion in the work of Miloš Urban, <i>Boletus arcanus</i>
Přílohy:	Příloha číslo 1 – 7: ukázky ilustrací Pavla Růta v dílech Miloše Urbana Příloha číslo 8: Vložená příloha – disk CD ROM obsahující diplomovou práci
Rozsah práce:	63 stran
Jazyk práce:	český jazyk